

משפט האזרים – ביאורים

אחרים נשתעבד מדין ערב וזה ענין שכירות פועלי' שחיביבן לשלם להבעלי' שםפסידין בחזרתן וכן הבעה"ב לפועל דכיון שסמכו זה על זה נתחייבו זה לזה וכו' וכ"כ הראב"ד שם דהוא מטעם דהוי כמקבל שדה והובירה דחייב לשלם מטעם אלו לא אעביר ולא אעביד אשלם במיטקבל דחייב אפי' וכו' ומסיק שם דאפילו אליבא דהלכתא אם נתן לו יין להלוי' חייב לשלם לו מה שהפסיד ביום השוק וכו' כ"כ הרשב"א שם על הא דמקשה הש"ס מ"ש מהא דאוביר ולא אעביד ו"ל פי' מ"ט לא תקינו בהא כדתקינו בהא וע"ז משני הש"ס משום דלאו בידו וכו' מכל הלין משמע דבכל דבר שבידו תיקנו דלשלם במיטע, ע"כ. ובדברי הריטב"א שהם דברי הש"מ שהביא שם וכן כדברי הראב"ד מבואר באמת בדבריו שבכל מקום שבידו תקנו שישלם אף כשלא קיבל עליו בפירוש, אבל מה שהביא אף את דבר הרשב"א בקושיות הגמ', צ"ב, שהרי ברשב"א שם ללאור מבואר דהדין דזולשפט הוא דווקא בהתנה, דו"ל הגמ' (ב"מ עג.) אמר רב חמא האי מאן ידחייב וזוי לחבריה למיזבן ליה חמרא ופושע ולא זבין ליה משלם ליה כדקא אזיל אפרוותא דזולשפט וכו' רב אשי שניא אמר אפי' יין סתם נמי לא מאי טעמא אסמכתא האי ולא קניא ולרב אשי מאי שנא דהתנא אם אוביר לא מאי אעביד אשלם במיטבא התם ידוי הכא לא בידו. וכו' והתנא א"ז ח"ל ואע"ג דאמרין בירושלמי (בפרקין ה"א), דהמבטל כיסו של חברו פטור מלשלם, הכא כשהתנה בפירוש שאם לא יקנה לו שישלם כדאזיל בשוקא דבלשפט, ואפילו הכי אסיקנא דאינו משלם, דאסמכתא היא, דכל דאי לא קני. והא דאקשינן מאי שנא מהא דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במטבתא, לאו למימרא דמדינא משלם התם, דהתם נמי אסמכתא היא, אלא מנחה הדיוטות הוא וכדאמר עלה בפרק המקדל (קד, א), אלא הכי קאמר מאי שנא דלא תקנו באר דכתקינו בהיא, ואהדר ליה, דהתם תיקנו משום דבידו ובהא לא תקנו משום דלאו בידו, ומשמע בתחילת דבריו דווקא כשהתנה. וכן ה'ק' באחרונים, ואפש"ל שהבין הנתיבות דכוונתו, רק בדעת רב חמא, שמשמע שהוא חייב 'מהדין' ולכן כתב שדווקא בהתנה ור"א חולק שלא יועיל התנאי כיון דהוי אסמכתא, אבל אח"כ כשהק' בגמ' מ"ש מאם אוביר וכו' ופי' הרשב"א שתי"ז מהדין אל מהתקנה ה"ל, ויחקנו, הכוונה שיתקנו כמו שם שאיירי אף הלא קיבל וכדהוכיח הנתיבות וא"כ יתחייב אף בלא התנה, וכיון שתיצרצו של"ש התקנה כיון שלא בידו א"כ שוב א"א לחייב אלא רב בהתנה לדעת ר"ח ולר"א אף זה לא יועיל אלא במקום ששיך התקנה באמת ל"צ התנה וכדכ' הנתיבות.

תיכף כשקנאה וא"י להוציאה מחזק' במיגו, ובמטלטלין כה"ג ל"ע אס יא לו מיגו אי נאמן כיון דהוי להחזיק ומיגו מהני אפי' במקום דמשים עאמו רשע' והא דא"נ כאן אף בלא מיגו דהא לפטור מממון נאמן אפי' במקום דעושה עאמו רשע', מ"מ שלחא שאני כיון דהוא רמאי וחזקה שלחא עושה שליחותו חזקה חלימתא הוא ומ"מ במקום מיגו ל"ע דהא אפי' במקום חזק' אמרינן מיגו להחזיק, אח"כ מנאנחית בתומים סי' פ"ג סב' כהדיא גבי מגביה מציאה דנאמן במגו לומר לעמי כוונתי ודין זה מדמינן אותו הפוס' למגביה מציאה כמבואר בסעיף ד' בהג"ה ובט"ז א"כ ה"נ נאמן כשיש לו מיגו ע"ש:

(ד) י"א דקנה לעצמו. טעם ב' הדיעות,

דמאן דס"ל דקני' לעצמו ס"ל דכיון דנעש' גזלן על המעות ועמדו ברשותו לענין חונסין נעשה בעל המעות וכיון דעת המוכר להקנות לבעה"מ וכיון דהשליח כבר גזל המעות הוי השליח בעה"מ וקנאו השליח'. ומאן דס"ל דהמשלח קונה ס"ל דאף שנעש' גזלן על

הקנאה למשלח ולא יכול לחזר בו (ר"ן ספ"ב דקדושין) קנאה בלאחד מדרכי הקנאה בלא מעות וזה המשלח ואפלו מכרם השליח אינו כלום (בית יוסף בשם תשובת הרשב"א).

ג. שליח שקנה לעצמו במעות המשלח אף על פי שזקפן עליו במלוה המקח של משלח: הנהג' מייסד אס אמר השליח לפני עדים שחזר בשליחותו (ד') יא אומרים דקנה לעצמו (המגיד פ"ז דמכירה

מהני מיגו ובתומים כתב דמהני מיגו:

(ד) י"א דקנה לעצמו. והט"ז כתב דעיקר

כדיעה בתרייתא אבל כשישינה

מחיטין לשעורין קנאו המשלח בהשינוי

סמ"ע ושי"ך וע"ב:

המעות מ"מ נהי דקנה לענין חיוב חונסין מחמת שנעשה גזלן מ"מ גוף המעות לא נעש' של השליח והמעות של המשלח, (לקדש בו אשה ולקנות בו עבדים וקרקעות) ו"אף דלאנו יכול לקדש בו את האשה ולקנות בו עבדים, זה רק כיון שאינו ברשותו, אבל שלו הוי, ולהיפך דהגזלן אינו יכול לקדש בו כיון שאינו שלו, מש"ה המשלח נקרא בעה"מ ודעת המוכר להקנו' לבעה"מ, ואפי' אס הודיע למוכר שקונה לעצמו מ"מ קנאו המשלח כדמוכח בסמ"ע ס"ק י"ז דדוק' ייחד מעות אחרים מהני אבל זקפן במלוה לא מהני². אבל כששינה כגון מחיטין לשעורין כתבו הסמ"ע והש"ך דמהני אף דקני' כר"י

♦♦♦ הערות וביאורים ♦♦♦

נקנה הדבר למשלח במעותיו הרי גם יפטר הגולן מאונסים כי הרי נקנה לו החפץ תמורתם וא"כ הוי כהשיב לו המעות. שהרי עיקר הסברא שכיון שגול המעות נונתחייב באונסים נקרא בעל המעות י"ל משום דכיון דסו"ס אף אם לא יקנה המקח נעשה גולן על המעות וחייב לבעלים אם נאנסו א"כ כשנותן המעות למוכר הרי"ז כאילו הוציא מכיסו שלבעלים אין הפסד בזה שהוא בלא"ה יקבל מעותיו אף אם יאבדו המעות, ולכן נחשב שהגולן הוא המשלם וכעין שכתב הנהיבות לעיל דאם המשלח מתחייב מדין ערב על מה שהוציא השליח נקרא הוא בעל המעות שהכל תלוי במי נחסר בתשלם המעות למוכר, ולכן כשקונה עבור המשלח, ממילא הוי כהשיב לו ונפטר מאונסים וגם י"ל דלא גרע מקונה השליח במעותיו דמבואר לעיל בנתיבות שאם עשאו שליח מועיל ודו"ק. [ובגוף הדעה הראשונה שברמ"א לא מבואר להדיא אופן זה ד"ל דבסתמא אמרינן דלא גול כלל את המעות אלא עשה שליחותו כראוי].

וכן יש לזכור לסברת הרשב"א שהמוכר מקנה או לבעל המעות או לקונה ממנו, א"כ מה הדין במקום שכיון לקנות לעצמו אבל לא נעשה על המעות גולן כגון

שלא עשה קניין, אם בכה"ג מ"מ קנה לעצמו, כיון שהמוכר מקנה לו או לא, ולסברת הנהיבות כיון שלא קנאם לאונסים א"כ הוי ודאי אינו בעל המעות, ואפש"ל דבכה"ג הרי שלח בהם יד שהשתמש לעצמו וודאי נעשה עליהם גולן וצ"ל.

יא. מכת"י, רצ"ב שהרי מבאר כאן שהמעות עדיין של המשלח והוא נקרא בעל המעות ומחמת כן דעת המוכר להקנות למשלח, והנה מבואר בהמשך דבריו שהקניין למשלח הוא בקניין כסף שהרי המשיכה שעשה שליח עשה לעצמו, אלא המשלח קונה בקניין כסף בלא השליח, ואם נאמר שכיון שאין המעות ברשותו אינו יכול לקדש את האשה ולקנות עבדים איך יכול לקנות כאן את הסחורה שמשיך השליח הרי המעות שעל ידם קונה אינם ברשותו, ודבריו סותרים מינה וביה, ובגוף הדבר צ"ב במה איירי, שהרי ממ"נ אם המעות לא באו ליד האשה בלא"ה אינה מתקדשת אף ללא הטעם שהמעות אינם ברשותו שהרי לא באו ליד האשה, ואם המעות כבר באו ליד האשה מיד הגולן באיזה דרך שיהיה, א"כ למה לא תתקדש הרי אם לא מתקדש חייבת להחזיר לו המעות וכיון שהיא אינה רוצה לגולל א"כ המעות חזרו לרשותו שהרי שומרת עברו (וכשומר אבירה), וכן לענין לקנות בו עבדים הרי צריך שייגיע המעות ליד המקנה. אמנם באופן של ליה אם לא הודיע למוכר שהוא שליח א"כ המוכר אוהזו עבור השליח מולא המשלח וא"כ י"ל דעדיין אינם ברשותו, ובמלואי משפט יישב כאן, לפי מש"ב הקצוה"ה בסי' קכג דלהקנות לגולן שזה ברשותו אפשר, וה"נ להקנות למוכר שזה ברשותו כיון שבא לידו מיד הגולן אפשר. ועוד יש לזכור כאן עפ"מ"כ הנהיבות עצמו בסי' שג (ה) בשם הב"ש, דאם הגולל והגולן מקדישים שניהם חל ההקדש, וכתב שם דה"ה כשהגולן מכרו אחר יאוש מועיל מה"ט שהרי הגולל הפקידו, והפקדו הוא כדעת אחרת כמו"ש שם וא"כ יש דעת שניהם להקנות ללוקח וקנה, וה"נ כיון שהשליח מדעתו נותן המעות למוכר וגם המשלח רוצה שיבואו אליו א"כ יש דעת שניהם, או שיש לחלק שכיון שהשליח נתנו רק ע"ד שיקנה לו המקח, והמשלח ע"ד שיקנה לו א"כ אין דעת שניהם שווה ויל"ע.

יב. מבואר בסי' ד, שאם קנה השליח במעות המשלח וא"כ קודם משיכה רוצה לחזור בו, ולקנות לעצמו לא מועיל אא"כ הודיע למוכר, וכתב הסמ"ע שהרי המחבר פסק בסי' ג (להבנתו, עי' נתיבות לקמן) שלא מועיל שרוצה השליח לקנות לעצמו דלעולם קנה המשלח כדעה שניה בסי' ג, וא"כ מה יועיל שהודיעו, אלא ע"כ איירי שם דייחוד מעות אחרים דבכה"ג מותר לו להשתמש במעות בדין

ז. נראה מדבריו דכיון דמסתמא שליח עושה שליחותו וכדלקמן, א"כ הקרקע בסתמא בחזקת המשלח דמסתמא עשה שליחותו, וכיון שאין השליח מוחזק בקרקע דלעולם קרקע בחזקת בעליה עומדת ולא מועיל תפיסה וכאן הבעלים הוא מסתמא המשלח, אין נאמן אף במיגו לומר לעצמי קניתי כיון שהוא נקרא להוציא, משא"כ במטלטלים כיון שהשליח מוחזק הרי זה מיגו להחזיק, ומ"מ גם במטלטלים מסתפק, ויל"ע במה ספיקו שהרי מועיל מיגו להחזיק אף נגד חזקה כמו"ש כ' דבריו וא"כ במה מסתפק, ועי' גם בחידושים שמביא מש"ב התומים שמועיל מיגו ומשמע שמ"מ עדיין מסתפק אף שכ"כ התומים.

ח. עי' בב"י שהביא מהמדרכי כן שלפטור עצמו ממון אדם משים עצמו רשע ולכן היה נאמן אף בלא מיגו, ומפירש הנהיבות דהא שאינו נאמן בקרקע מיוחד, הוא משום שהוא רמאי וסברא זו מבוארת בתוך דברי הרמ"א, וגם שחזקה שליח עושה שליחותו, ומשמע שצריך ב' הטעמים שלכן בקרקע סתם מבואר ברמ"א שנאמן אף שחזקה שליח עושה שליחותו, דמ"מ אינו רמאי, וכן מבואר בנתיבות לקמן על הרמ"א שבי"ד דעיקר הסברא כאן הוא מפני שהוא רמאי אם קונה לעצמו, ומבאר שם דל"ש לומר רק משום חזקה שליח עושה שליחות עיי"ש הטעם. ולפ"ז צ"ב עמש"כ כאן דמשום שחזקה אלימתא לא נאמן לפטור עצמו אף בלא מיגו, דלפי מה שמבאר שם כל הטעם הוא משום רמאי ולא שייך לומר משום חזקה, כיון שנותן ממעות השליח אין חזקה שאכן הלווה לו רצ"ב, ועי' כאן במשפט שלם שדן האם אומרים בממון חזקה שליח עושה שליחותו, עיי"ש באריכות.

ט. גם הש"ך כתב דדעת המחבר כך הוא, וצ"ב דבביאורים כתב דהמחבר ביור"ד פסק להדיא כדעה א', וצ"ל דכוונתו שם להקשות על הש"ך בדעת המחבר אבל מ"מ הרמ"א הביא ב' דעות וכוונתו דלהלכה עיקר כדה בתרייתא להט"ל.

י. מבואר מדבריו, דלב' הדיעות הכלל הוא שהמוכר מקנה לבעל המעות, אלא שנחלקו בכה"ג שגול המעות וקנאן לענין אונסים, מי נקרא בעל המעות, אולם עי' ברשב"א בסוגיא זו (ב"ק קב). שסובר כדעה א' והביאו ה"ה שאם כיון לקנות לעצמו קנה כשהודיע לעדים שחזרו משליחותו ומבואר בדבריו שהטעם הוא, שהמוכר מקנה או לבעל המעות או לקונה ממנו, וז"ל, י"ל דשאני התם דבכל כי הא לא אמרינן מי הודיעו לבעל חטים לפי שדעת המוכר אינו אלא למי שקונה ממנו או לבעל המעות אבל לא לזה ולא אלא לאחר דלאו בעל מעות ולא קונה ממנו לא, ע"כ. ולפ"ז משמע של"צ לומר שהשליח נקרא בעל המעות. ועי' בהמשך דבריו שכתב שכ"ז מבואר בחי' רשב"א וצ"ב שכתב טעם אחר, וצ"ל.

ועוד יל"ע, שהרי לדעה הראשונה, דווקא כשהודיע לעדים שחזרו בו משליחות ואז קנה, אבל אם כבר קנה ואח"כ טעון לעצמי קניתי אינו נאמן, ודלא כדעת מקצת המורים שהביא הרמב"ם והטור, והטעם שבסתמא אמרינן שקיים שליחותו וקנה עבור המשלח, וכנ"ל ה"ה שרשום על דעה ראשונה מביא את הרשב"א, וברשב"א שם (הנ"ל) מבואר שאין הכוונה דווקא באופן שאין אנו מאמינים לו כלל שגול, אלא אפילו במקום שוודאי גול כגון שיש עדים ששלח יד במקצת שנעשה בכך גולן על כל המעות, מ"מ אם אח"כ בשאר המעות שלא שלח בהם יד, התעסק בסתם, אמרינן דכוונתו היה לבעל המעות, (ורק במעות עצמם ששלח בהם יד הרי לעצמו שלח משא"כ בשאר המעות בסתמא), הרי אף שוודאי נעשה גולן עליהם, מ"מ אם התעסק לטובת המשלח הרי נקנה למשלח, ולכאורה לדברי הנהיבות שהטעם שמועיל אם כיוון לעצמו מפני שהוא בעל המעות כיון שקנאם לאונסים, א"כ יש לזכור אמאי מועיל אם כיוון למשלח הרי סו"ס השליח הוא בעל המעות כיון שנעשה עליהם גולן מבח השלי' במקצת וקנאם לאונסים, ויל"ש שמ"מ כיון שקונה בהם למשלח א"כ בכה"ג וודאי אם

דשינו אינו קונה נראה דמתכוין לגזול ולקנות לעצמו מודה ר"י לר"מ דשינו קונה וכמבואר כ"ז ב"ש מ"ב ז"ק ונחי' רשב"א. (ולפ"ז דמ"ס הסמ"ע צ"ס קע"ו ס"ק ל"ז דמשמע מדכרו שם דמתכוין לקנות לעצמו דשינו קונה מיירי בשותפין על עסק ידוע כגון בשותפין לקנות חטין וקנה שעורין אז מהני שינוי אבל בשותפין ככל עסקיהם לא מהני שינוי וכמ"ס שם). אך לכאורה קשה הא דכלא סינה דקנאו המשלח הא השליח חזר משליחותו וביטל שליחותו ונתכוין בהמשכי לקנות לעצמו וא"כ נהי דדעת המוכר להקנות לבעה"מ שהוא המשלח מ"מ הא המשלח לא עשה קנין משיכה ואינו רק קנין מעות ומעות

לא קנה וא"כ יהיה המוכר יכול לחזור בו, וי"ל דהא עיקר הטעם למעות אינו קנות הוא משום שלא יאמר נשרפו חטין בעליה וכדי שהמוכר יטרח ויזיל והיכל לז"ס טעם נשרפו חטין בעליה באמת מעות קנות וכמבואר בס' קצ"ח, א"כ הכא כיון דמשך השליח

ומרדכי פרק הגזול קמא) וי"ס אומרים דכלל ענין הוא של המשלח (ר' ירוחם נכ"ו ח"א וב"י סימן קע"ו שתי הדעות).
ד ראובן שאמר לשמעון זבין לי האי מידי וזבין לה סתמא קניה
ראובן משעת משיכת שמעון ואף על פי שחזר שמעון אחר
משיכה ואמר לעצמי כונתי לקנות אינו נאמן אף על גב דיהיב
שמעון דמים שלו קניה ראובן ויהיב לשמעון זוזי^(ה) אבל אם חזר
(ה) אבל אם חזר בו שמעון קידם משיכה. הטעם דמעות אינן קונות
ובשעת משיכה זכה לעצמו ואפי' מי שפרע ליכא שלא תקנו מי שפרע רק בין מוכר לזקוק אבל בין שליח למשלח לא תקנו (סמ"ע):

החטין לביתו אף דלא נתכוין לקנות להמשלח מ"מ ל"ס הטעם כדי שיטריח המוכר להלכיל מדליקה דכיון שלא הודיע למוכר ממילא אינו נרשם המוכר לשריפה כשמשכן השליח לביתו וממילא המעות קונות". (ומוכח מדין זה דאף דמעות פקדון כשהן מותרין מותר להשתמש בהן מ"מ בשליח אסור, אם

♦♦♦ הערות וביאורים ♦♦♦

שינה ויעיל. ואפ"ל שבאמת אין כוונתו שמודה ר' יהודה לר"מ אלא שבמקום שנתכוין לגזול, גם לר"י נעשה גזול וממילא קונה בשינוי כמו בכל גזול, דהדעה ה' סברה שאף שנעשה גזול על המעות וברשותו הם לענין אונסים, מ"מ אינם שלו וכמבואר לעיל בדברי הנתיבות, ולכן כשישנה ממילא קונה בשינוי ככל גזול, ומה שהוכיח מהרשב"א הוא רק שהמבואר בגמ' שלר' יהודה אינו קונה הוא רק במקום שלא נתכוין לגזול ומכח השינוי לבד לא נעשה גזול אבל במקום שנעשה גזול אף לר' יהודה נהיה בדיני גזול, וא"כ אף שהרשב"א עצמו סובר דל"צ שינוי מ"מ נלמד מסברא דאם יש שינוי קונה לכו"ע שבבב"א לא חלק ר"י, וא"כ אף לדעה ה' הרי הוא בעל המעות. אלא שעצם דין שינוי צ"ב דהרי המעות עצמם לא נשתנו והשינוי שקונה בהלכות גזילה הוא כשהדבר הגזול עצמו נשתנה אבל כשישנה וקנה דבר אחר למה הוי שינוי, ובפ"ז הקשה כן בסוגיא עצמה מה דימו ר"מ שבמשנה לדין זה שהרי הדבר עצמו לא נשתנה, ומיישב שבאמת אין הכוונה מדין שינוי מעשה לר"מ אלא משום השינוי מדעת בעה"ב וה"ל בשינה וקנה דבר אחר, וא"כ הדרא קושא מנ"ל לנתיבות דר"י מודה שבמקום שנעשה גזול על המעות יכול לקנות בשינוי מדעת בעה"ב, שהרי לרשב"א קונה לעצמו אף בלא שינוי וכוונתו רק שכשיכין לקנות לעצמו מועיל אף שהמעות הם של המשלח וכן"ל (והיה אם מכין לקנות למשלח כתב שנקנה לו משום שהמעות שלו ואפ"ה כשמכין לעצמו קונה, הרי של"צ לקנות המעות וכן"). רצ"ב.

ועוד צ"ב דלכאורה מהרשב"א עצמו מוכח דלא כסמ"ע וש"י, שהרי דעת הרשב"א כנ"ל שאם כיוון לקנות לעצמו קנה, והביא שבעל מתיבות חולק וז"ל אלא שאין אני רואה כן דעת הרב בעל מתיבות, שכתב במעשה דרבב"ח (קידושין קט, א) דיהיב זוזי לרב דזבין ליה ההיא ארעא, וזבניה לנפשיה ואמרינן [דקנא רב] דהני מילי בשלקח רב במעות עצמו, אבל אם ידוע שלקח במעות ונתן לו רבב"ח קנא רבב"ח, ואע"ג דרב בפירוש קנא בשם עצמו. ומסיים שצריך לו עיון שהרי אינו נראה כן מתוך שמועתינו וכמו שכתבתי, ע"ב. והיינו ממה שהוכיח מהסוגיא של חטין ושעורים, ולכאורה אפשר לתרץ שהמתיבות איירי כשקנה מה ששלחו ולא שינה לכן לעולם נקנה למשלח אבל בסוגיא ששינה לשעורין לכו"ע קנה השליח בנתכוין לקנות לעצמו, וא"כ מודה המתיבות הרי מבואר מהרשב"א דלא סבירא ליה חילוק זה ואין הוכיח ממנו הנתיבות דין זה וצ"ע.

יד. לכאורה כוונתו, דכיון שהשליח לא הודיע למוכר שהוא שליח א"כ מבואר בס' קפג שאף באופן שעות השליח ויכול המשלח לחזור בו מ"מ המקח קיים בין השליח והמוכר, ולכן כאן אף אם נאמר שהמקח לא חל בין המוכר והשליח מחמת שמעות אינם קונות מ"מ המקח חל בין המוכר והשליח שכבר משך וא"כ המוכר לא יטרח ויציל שהר"מ השליח יתחייב לפרוע לו המקח כיון שכבר משך, וא"כ לא יועיל שנאמר שהמשלח לא יקנה, ולכן קונה, כמו שמצאנו בס' קצח שכשלא שייך התקנה אזי מעות קונות.

ובמלואי משפט הקשה דס"ס כיון שבשעה שנתן השליח המעות הרי עדיין לא משך וא"כ מעות לא קנו, וא"כ אח"כ שמשך איך יקנה ולא דמי לאופנים המבוארים בס' קצח שמיד בשעת נתינת המעות לא שייך התקנה, ויש ליישב דאיה"נ יקנה בשעה שמשך השליח שהרי במעות לא שייך כלתה קניינו. ועיי"ש שהביא בשם האמרי בינה, להקשות על הנתיבות דמבואר ברמב"ם דאפי' מי שנתן דמים וא"כ משך והיה דבר שדרכו להגביהה שהדין שקונה רק בהגבהה ולא במשיכה דלא קנה, ולכאורה כיון שנתן דמים א"כ יקנה משעה שמשך דמעתה כבר לא שייך נשרפו חטין בעליה ולמה מדרבנן לא קונה עד שיגביה. ולכאורה קשייתו היא דבשלמא שבשעת נתינת המעות לא שייך התקנה א"כ ככה"ג לא תקנו וקונה במעות אבל באופן שבשעת נתינת המעות שייך התקנה חזוין מדברי הרמב"ם שאח"כ לא יועיל מה שמשך ומועיל המשיכ רק מבין קניין משיכה ובמקום שדרכו להגביהה אין המשיכה קניין, ויש ליישב לנתיבות

(כמבואר לקמן בנתיבות), [ועיי"ש הטעם למה עכ"פ צריך להודיע למוכר]. ומבואר בתו"ד שאף שיודיע למוכר שקונה עבורו לא יועיל במעות המשלח, ולכאורה הסברא בזה פשוטה, שהרי כל שליח שבא לקנות ולא הודיע למוכר שהוא שליח א"כ סתמא המוכר מקנה לו, שהרי זה היה קושיית בני מערבא דמי הודיע למוכר להקנות למשלח, הרי השליח לא הודיע שהוא שליח, והטעם שלא קיי"ל כבני מערבא הוא כנ"ל משום דדעתו להקנות לבעל המעות, וא"כ מה יועיל שהודיעו הא סתמא הוא כך ואפ"ה אמרינן דדעתו לבעל המעות, וי"ל ע.

ועי' בחי' רשב"א בסוגיא, במה שמבואר בגמ' בבב"א שדה ע"ש ריש גלותא, שהקשו שמשמע עכ"פ שהקונה קנה, והרי מי הודיע למוכר ודלא כבני מערבא, והק' הרשב"א שגם לחולקים על בני מערבא מ"מ הרי כאן אמר לו בפירוש שיקנה לריש גלותא, וא"כ איך קונה, ומיישב שגם בשליח סתמא מקנה לשליח ואפ"ה אמרינן דמ"מ דעת המוכר להקנות לבעל המעות, וא"כ אף כשא"ל בהדיא לריש גלותא, לא גרע דמ"מ דעת בעל המוכר להקנות לבעל המעות, וזה לכאורה כסברת הסמ"ע [אף שבעיקר הדין הרשב"א סובר כדעה הראשונה שאם מכין לקנות לעצמו מועיל אבל זה מטעם אחר ומ"מ חזוין דסברת ההקנאה לבעל המעות היא אף בא"ל בהדיא ודו"ק].

ובחזו"א (ב"ק ס' ב יט) כתב שאם הודיע למוכר שרוצה לקנות עבורו מועיל אף לדעה זו שלא אלים מה הסתמא ממה שפירש בהדיא, [ואפ"ש"ל שלא קשה מדברי הרשב"א ששם איירי כשהשליח מכין לבעל המעות ומועיל אף כשפירש בהדיא לריש גלותא דמ"מ דעת המוכר לבעל המעות אבל כשפירש בהדיא לשליח והשליח מכין באמת לקנות לעצמו אפ"ש"ל שיודה הרשב"א, שהסתמא לא אלים ממה שפירש בהדיא ועי'].

ולכאורה כ"ז כשמודיע שקונה עבור עצמו ותו לו, אבל אם מודיע שהוא שליח ורצה לקנות עבור עצמו ואח"כ יחזיר לו מעותיו, ונתרצה המוכר לכאורה מסברא יועיל לקנות לשליח, שאם המוכר נתרצה לו מה שייך לומר דדעתו לבעל המעות, אולם מדברי הנתיבות לקמן בסעי' ד בפירושו לדברי הסמ"ע משמע שאפ"ה המוכר מקנה לבעל המעות אא"כ מייח דמעות אחרים שאו אינו גזול וגם נעשה בעל המעות, ומשמע שזה מסברא שאין המוכר מתרצה אם הוא גזול על המעות וצ"ע.

גי. צ"ב כוונתו בזה שהביא מדברי הרשב"א, דז"ל הרשב"א שם, שמעינן משמעתי תרתי, דכל היכא דנתכוין לגזול ולקנות לעצמו אין חילוק בין רבי יהודה לרבי מאיר, ומיהו דוקא בשיש עדים ששלח בהן יד לעצמו או שאמר שחזר בו משליחותו וקונה באותן מעות לעצמו הא סתמא אינו נאמן, ע"ב. ותחילת דבריו הם באמת על הסוגיא של שינה מחיטין לשעורין, אבל בכל המשך דבריו מבואר דדין זה שאם כיון לקנות לעצמו קונה הוא אפילו בלא שינה שהרי הביא אח"כ דעת בעל מתיבות במעשה דרב ורבב"ח, שלמד שאף שרב כיון לקנות לעצמו מ"מ קנה רבב"ח משום שהיו מעותיו, וכתב עליו דקשה עליו משמעתי והרי בעל מתיבות איירי כשקנה הדבר ששלחו רבב"ח עליו ולא שינה, הרי שכוונת הרשב"א דבמקום שלא נתכוין להדיא לגזול אלא שינה, יש מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה אם נעשה גזול בכך או לא, אבל במקום שנתכוין לגזול ולקנות לעצמו, הרי לכו"ע נעשה גזול, וכיון שמשמעות הסוגיא שאם הוא גזול, קונה לעצמו אף שקנה במעות המשלח א"כ באופן שלכו"ע נהיה גזול לכו"ע קונה לעצמו אף שהם מעות המשלח, שחולקים רק אם נעשה גזול אבל לא בעצם המבואר מהסוגיא שיכול לקנות לעצמו במעות המשלח, ומה שנעשה גזול זה מצד כוונתו לגזול או ששלח יד במקצת אף בלא שינוי, ומהיכן למד הנתיבות בדבריו שלר"י שינוי קונה, ואדרבה הרי דעת הרשב"א כמבואר בהרה"מ שהובא בב"י ובד"מ, כדעה הראשונה שמועיל מה שאמר בפני עדים שחזר משליחותו, והרי המחלוקת היא בלא שינה לדברי הסמ"ע והש"ך, הרי שאף בלא שינה, ואיך למד הנתיבות מדבריו שגם לדעה השניה שברמ"ם שאם

לא שמייד מעות אחרים וכמ"ס הסמ"ע ס"ק י"ב וכן כ"י בטור י"ד ס' קס"ט דלפי' בשליח לפדוע חוב אסור להשתמש בה"י. ועפ"י ס"ק ד' שכתב דגס דעת המחבר דלפי' יש עדים המקח של המשלח והשתמטותיה הא' דכ"ד ס' קע"ז פסק המחבר בהדיא דכשיש עדים המקח של השליח ע"פ:

בו שמעון קדם משיכה ואמר שקונה לעצמו אפלו חזר בין מתן מעות למשיכה קנה לעצמו אי יחייב שמעון למוכר זוזי מדילה אבל אי יחייב ראובן זוזי לשמעון ואילו ויחייב זוזי למוכר (ה"א) בשמא דראובן ומקמי משיכה הדר בה שמעון ואמר לעצמי

וכשנתן מעות המשלח, אפי' בסתם א"י לחזור בו אפי' קודם משיכה עד דמודע למוכר ויחד מעות אחרים. ועיין בט"ז שחולק עליו. ולהסביר טעם דברי הסמ"ע נראה, דנתן מעות המשלח אפי' בסתם, נעשה קנין מדאורייתא בין המוכר להמשלח דהמוכר מקנה לבע"מ רק שיכולין לחזור בהן מדרכנו וכשחוזרין מחוייבים לקבל מי שפרע וכ"ז שאינו חוזרין קנין מדאורייתא הוא והשליח הוא כחצר כיון שכבר ילאו המעות מח"י ולאו כל כמיניה להשליח לחזור בו עד דמודע למוכר, פי' שמודיעו שחוזר משליחותו ואין רוצה לעשות משיכה רק לעצמו וכיון דמייד מעות אחרים תחתיהן שוב לא הוא כגזלן על המעות, וכיון דהמוכר ממשיך ליה החפץ ע"פ דבריו והוא לא רצה למשוך רק ע"ד שיקנה לעצמו הרי המוכר הנותן לו אלעמא לדידיה כחילו חוזר בו מקנין המשלח ומקנהו לשליח, ועושה כן מיראתו שלא יחזור בו המשלח כיון דליכא רק קנין מעו' ולכן מקנהו לשליח בקנין משיכה ועוד לכיון שהשליח ייחד מעות אחרים הרי הוא נעשה בעה"מ. ואם השליח נותן מעות שלו בסתם יכול לחזור בו קודם משיכה, אף דכתב הטור באם שאמר זל זצין דהוי כמאן

♦♦♦ הערות וביאורים ♦♦♦

כש"ך. והמחבר ביור"ד ס' קע"ז מ. פסק להדיא שאם יש עדים ששלח יד או שאמר בפני עדים שחוזר משליחות הרי נקנה לעצמו. ובס"ד מובא בטור ומחבר הרמ"ה שאם השליח נתן מעות המשלח ע"ד לקנות למשלח ואח"כ קודם משיכה חוזר בו ורצה לקנות לעצמו צריך להודיע למוכר, וכתב הסמ"ע דכיון דהמחבר פסק דלא מועיל שיודע לעדים א"כ לא יועיל שיודע למוכר אלא ע"כ איירי כשייחד מעות אחרים וכנ"ל, והסמ"ע מקשה לפי פסק המחבר, אבל לכאורה מדברי הרמ"ה עצמו מוכח שס"ל כן, דאל"כ כיון שהודיע לעדים שחוזר בו משליחות הרי נקנה לו אף במעות המשלח, ולא רק של"צ שייחד מעות אחרים אלא אף בלא הודיע למוכר, שהרי כאן בס"ג לא מצאנו שצריך להודיע למוכר שיקנה לו, וסגי בכוונתו לקנות לעצמו אם רק גילה הדבר בפ"ע שחוזר בו, וכ"כ החזו"א (ב"ק ס' כאי ט) דהרמ"ה כשיטה דלא מועיל אף באמר לעדים. וא"כ כיון דהמחבר פסק שמועיל אם הודיע לעדים לדעת הנהיבות, למה פסק בס"ד שלא מועיל שחוזר בו קודם המשיכה הרי עדיין לא נקנה למשלח כיון שהיה רק קניין מעות. ואפשר שהרי בלא"ה קשה שהרי כשייחד מעות אחרים, לכו"ל נקנה לו שהרי מותר לכתחילה כמו שהוכיח הנהיבות לעיל (במוסגר) מדברי הסמ"ע דכשייחד מותר לכתחילה להשתמש במעות, וא"כ למה צריך כלל להודיע למוכר, וע"כ שאני התם כיון שכבר נתן בתחילה המעות למוכר ע"ד המשלח, ואז בעל המעות היה המשלח והמוכר מקנה לו ורק עכשיו מייחד מעות אחרים ורצה לקנות חזר לא יועיל בלי שיודע למוכר, וא"כ ה"נ לדעה הראשונה בס"ג, שמועיל בעדים לקנות לעצמו, דכ"ו כשחוזר בו קודם נתינת המעות, אבל אח"כ לא יועיל בלי שיודע, ובפרט לפי סברת הנהיבות עצמו שטעם הדעה הראשונה משום 'שגול המעות' וקנאם לאונסין חשוב בעל המעות וא"כ אחר שכבר נתן המעות למוכר, והיו של המשלח הרי כבר לא שייך לגול אותם אח"כ, ולעולם המשלח הוא בעל המעות, וא"כ אף לדעה הראשונה כאן לא יקנה אלא כשייחד מעות אחרים כדי שיהיה הוא בעל המעות, ולא יועיל אלא בהודיע למוכר כיון שכבר נתן מעות שזה צ"ל אף לדעה הב', וגוף הטעם שאף כשייחד מעות אחרים ובאמת נעשה הוא בעל המעות מ"מ צריך להודיע עיין בנהיבות לקמן (ה) הטעם, וממילא לפי"ז לדעת הנהיבות דברי הרמ"ה שס"ד הם גם לשיטה הא' ולא דברי החזו"א, והחזו"א לטעמו שמבאר שבהודעה למוכר סגי אף לדעה הב' דלא כסמ"ע ונתיבות, וא"כ לא צ"ל דמייד מעות אחרים, וא"כ ע"כ בעל הודעה לא מועיל מטעם דדעת הרמ"ה שלעולם לא מועיל אף באמר לעדים.

יח. הט"ז חולק בתרתי, א. במש"כ הסמ"ע שאם קנה במעותיו יכול לחזור בו זה רק בסתמא, אבל אם פירש שקונה עבור ראובן א"י לחזור בו, וחולק הט"ז דכיון שזה מעותיו ועדיין לא נעשה קנין כי לא משך, לעולם יכול לחזור בו. ב. במש"כ הסמ"ע שאם נתן מעות ראובן אף בסתמא ולא פי' שקונה לראובן, א"י לחזור בו, והט"ז חולק דתרתי לטיבותא בעינן, מעות ראובן, ובשם ראובן, דאל"כ יכול לחזור בו, דאף שנתן מעות המשלח מ"מ הרי איירי בע"כ דמייד מעות אחרים וא"כ חוזר בו אף בלא הודעה (כיון דלא נעשה קנין ועתה הוא בעל המעות).

יט. משמע מדברי הנהיבות דהפי' דמודע למוכר, הוא שמודיעו שהוא שליח וחוזר משליחות ורצה למשוך לעצמו, ולפי"ז צ"ב למה צריך לייחד מעות אחרים, דלכאורה כל מה שמצאנו בס"ג מחלוקת אם מכין לקנות לעצמו, אם מועיל אם שלעולם קנה המשלח משום שהמוכר מקנה לבעל המעות זה בסתמא, אבל אם מודיע למוכר שהוא שליח וחוזר משליחותו, והמוכר מסכים להקנות כרצונו הרי להדיא מקנה לו, ורואים, דאם עדיין לא ייחד מעות אחרים ויקנה

(ו) בשמא דראובן. עסמ"ע כלל דבריו דכשנתן מעות שלו בסתם יכול לחזור בו קודם משיכה וכשנתן מעות המשלח אפי' בסתם א"י לחזור אפילו קודם משיכה עד דמודע למוכר שחוזר מהשליחות וקונה לעצמו וגם דוקא בייחד מעות אחרים והט"ז חולק וס"ל דבעינן תרתי לטיבותא דדוקא כשנתן מעות של משלח ובשמא דמשלח אז א"י לחזור בו אבל כשהסר חד מהנך תרתי יכול לחזור בו קודם משיכה כשייחד מעות אחרים וע"כ טעם לדברי הסמ"ע:

שבאמת באופן כזה כיון שעקרו חז"ל את הקניין שוב לא יחול אף אם אח"כ יתבטל טעם התקנה ומעתה צריך דווקא 'קניין' משיכה, וכל עוד לא היה הקניין מחוייב המוכר להצילו ואם לא יפסיד אף שכבר נמשך לבית הלוקח, אבל במקום שמועיל משיכה שוב הוי הקניין מדאורייתא, ע"י המעות שוודאי לא נשאר הקניין לעולם מדרבנן, וא"כ יש לחלק ששם ברמב"ם כשדרכו להגביה, א"כ המשיכה אינה קניין ולא מתבטל התקנה, אבל כאן הרי כשמשך השליח הרי"ז קניין גמור כלפי המוכר, שהרי אם לא יקנה המשלח מאיזה טעם חייב השליח לפרוע לו מעות, וא"כ המוכר 'ברין' לא יציל והרי"ז כמו שעשה המשלח משיכה ולכן כתב הנהיבות 'שאנים ברשות המוכר לשריפה' ושוב מועיל המעות מדאורייתא, ודו"ק.

ובעצם הדין, לכאורה יוצא דהמשלח קונה אף בלא שליחות, ע"י שמעותיו הגיעו ליד המוכר ורצה לקנות בהם, והמוכר רוצה להקנות לו, אף שבאו לידו על ידי מי שאינו שליח שלו שהרי הודיע לעדים שחוזר משליחותו, וכן מבואר בנהיבות ס' קפב, שאם שלח שליח קטן שאינו בר שליחות לתת מעותיו לקנות קרקע קונה, של"צ בזה שליחות ומעשה קוף, וה"ה כאן.

ולפי"ז יש לעיין, שמבואר לעיל דברי הנהיבות ע"פ סמ"ע וש"ך שאם השליח שינה, אף לדעה הב' ברמ"א, קונה השליח, ולכאורה אפשר"ל שבכה"ג, ל"ש לומר שיקנה המשלח, שהרי דעת המשלח לקנות במעותיו חזקין, ודעת המוכר להקנות לבעל המעות שעורין, וא"כ לא שייך שיקנה בלא השליח, וע"י לעיל שאפשר"ל שמה"ט כתב הרשב"א גם סברא דמקנה לבעל המעות, וגם סברא שהשליח רוצה לזכות למשלח, שבמקום ששינה צריך לב' הסברות שדעת השליח לקנות שעורין הוא כדעת המשלח, וא"כ כ"ז במקום שרצה לזכות עבורו, אבל במקום שהשליח רוצה לזכות לעצמו ואמר שחוזר משליחותו, א"כ איך יקנה המשלח כיון שאין דעתו ודעת המוכר שווה, ולכן בשינה לכו"ע קונה השליח, ולמה צריך הנהיבות לומר שבכה"ג לכו"ע שנינו קונה, ואפשר"ל שאף שהמשלח לא יקנה מ"מ לדעה הב' גם השליח לא יקנה דלעולם דעתו לבעל המעות, וכמו שדן התוס' לבני מערבא דאפשר"ל דאף השליח לא קונה והוי מקח טעות, לכן הוצרך לסברא דשנינו קונה לשליח והוי הוא בעל המעות לכו"ע ומקנה לו.

ובחזו"א (ב"ק כא יט) חולק על דברי הנהיבות ולומד שבאמת המשלח לא קנה עד שימשוך, ועיקר הדין לשיטה הב' הוא שהשליח לא יכול לקנות אבל מ"מ צריך המשלח למשוך. [ומשמע שעכ"פ כשימשוך יועיל משיכתו, וע"י בנהיבות לעיל ס' קפב (י) שמשמע שאם שלח שליח קטן למשוך עבור שליח בר שליחות שלא יועיל אף שמשך אח"כ אם לא היה בפני המוכר כיון שלא אמר ליה לך משוך וקני ועי'].

טו. יל"ע מה הפירוש מייחד מעות אחרים אם הכוונה שמיד מחליף מעות אחרים או שעד שיבוא המשלח ובעל המעות יהיה לו מעות ולא יצטרך להמתין ועי' בפ"ת בסי' שנט בשם שו"ת בית אפרים באומן שרצה להחליף כסף וזהב שניתן לו וגם לו יש שמועיל שאף במקום שאין היתר שימוש מ"מ להחליף מותר, ומשמע לכאורה אפי' אם לא נותן לו מיד דאל"כ מה הריחו לאומן ועי"ש באריכות.

טז. מדבר כאן בעניין בפ"ע המוכר מעצם הדין, שאל"כ הרי וודאי הוא בעל המעות בדין.

יז. דעת הש"ך גם משמע בסמ"ע, בס"ד והביאו הנהיבות לעיל שכתב שמה מועיל הודעה למוכר הרי לדעת המחבר לא מועיל שזקפן עליו במלוה, ואפילו שהודיעו כדהוכיח הנהיבות לעיל מהסמ"ע הרי שהבין פשוט בדעת המחבר

לדאזינהו מ"מ נראה ללא נעשה עליו הלוואה עד אחר שקיבל החפץ בידו דהא ודאי אם נאנסו המעות ביד המוכר קודם משיכ' באופן שהוא פטור מלהחזיר המעות או שהמוכר אלס וא"ר ליתן החפץ אין המשלח חייב לשלם לשלית מעותיו דכיון דלמך זיל זבין לי לא גרע מהא דסי' נ"ח באס שהזכיר את השטר וכן בחפץ בסי' ע"ב וה"נ כריך ליקח החפץ קודם שיתן הדמיס' ואז נעשה הלוואה על המשלח ולכך יכול לחזור בו קודם משיכיה". ואס נתן בשמא דלחובן אינו יכול לחזור בו קודם משיכה הטעם דכיון דלמך הילך מעות והקנה השדה לפ' הוי כאלו זיכה מעותיו ע"י מוכר להמשלח והנה אס המלוה הצטיה להלו' להלוות לו זיכה לו מעות הלוואה שלא בפני הלוה ע"י אחר ודאי דלח' המלוה שוב יכול לחזור בו וכשהלוה רואה זיכה במעות למפרע אבל הלוה ודאי דיכול לחזור בו תיכף כשנתוודע כמו בזיכה לו על ידי אחר וזוהי בסי' רמ"א ח"כ ה"נ כשאמר בשמא דלחובן הוי כאלו זיכה לו המעות על ידי המוכר דכשהלוה מתרלה א"כ זכה במעות למפרע ונעשה בעה"מ וקנה המשלח החפץ למפרע וקנין דלחוייתא הוא והשליתא כאחר הוא וא"י לחזור בו וכמ"ס לעילכ'.

...הערות וביאורים...

באופן שהמעות נאנסו או שהמוכר אלס דכיון שנתן המעות ע"פ וכבר נאבדו אף קודם הקניין א"כ מתחייב משעה ראשונה, דכבר הוציא המעות מרשותו לעניין אונסים, אבל להנתיבות מיושב אף באופן זה דבאמת לא מתחייב מדיון ערב על זה דכהתנה שקודם יקח החפץ. וזה ע"פ מה דמשמע לכאורה מהנתיבות שאף שהמוכר פטור מאונסים מ"מ נקרא הוציא המעות ע"פ ומשמע אפילו אם נאמר שהמעות פקדון, והמוכר פטור באונסים מ"מ נקרא שהוציא המעות ע"פ ולולי הסברה שכהתנה שקודם יקח החפץ היה המשלח מתחייב, ויל"ע בטעם הדבר שבנתניה לשמור ע"פ מתחייב באונסין או שהוא אלס רצ"ת, (הר"א טעם).

בב. אבל הקצוה"ח הנ"ל חולק ומסכים בזה עם דברי הט"ז דבמעות שלו אף שאומר בשם ראובן, מ"מ יכול לחזור בו קודם משיכה, ומביא ראיה מב"ק קב: בסוגיא דבני מערבא, שמבואר שם בגמ' דהלוקח שדה בשם ריש גלותא, אין כופין הר"ג לכתוב לו שטר ומדייקת הגמ' שמ"ל הלוקח קנה, והרי מי הודיעו למוכר וקשה לבני מערבא, ומשמע דלדידן ניהא והטעם מפני שהמוכר מקנה לבעל המעות וא"כ כיון דהלוקח הוא בעל המעות ולא ריש גלותא לכן קונה. ומוכר דכיון דהם מעות שלו אף שאמר לו בהדיא בשם ריש גלותא מ"מ קונה לעצמו, וה"נ כיון שהמעות של השליח אף שאל' בהדיא שקונה עבור ראובן מ"מ הוא בעל המעות וקונה לעצמו, וצ"ל דכוונת הקצות היא דאף שנתן המעות ע"ד ראובן מ"מ הרי עדיין לא חל קניין, וא"כ יכול לחזור בו קודם משיכה והמוכר מקנה עכשיו לו כיון שהוא עדיין בעל המעות קודם המשיכה וכן", ובמבואר בט"ז טעמו. אבל בנתיבות כאן מבאר דכשנתן המעות בשם ראובן זכה ע"י המוכר לראובן, וא"כ הוא בעל המעות, ואף דראובן יכול לחזור בו מ"מ המוכר א"י לחזור בו כדהוכיח הנתיבות. וכיון דהוא בעל המעות א"כ אף קודם משיכה נעשה קניין דאורייתא והשליתא כאחר. ולדבריו מיושב גם הראיה מריש גלותא, ששם הרי משעה ראשונה נתכוין הלוקח לזכות לעצמו ולא לריש גלותא, ולכן ודאי לעולם הוא בעל המעות. ובקצות כתב דאין לחלק דשאני ר"ג דעשאו שליח הר"ג משאו"כ כאן ראובן עשאו שליח, דסו"ס חוזר משליחותו, אבל לדברי הנתיבות מבואר דלא רק שהוא שליח אלא שזיכה מעותיו, משא"כ בר"ג.

ובאופן שנתן מעות המשלח דדעת הסמ"ע שאפי' בסתמא, אין יכול לחזור בו קודם משיכה, בזה הסכים הקצות עם הסמ"ע ודלא כט"ז, ודייק כן מלשון הרמ"ה, שעיקר הטעם שהמוכר מקנה למעלה המעות וא"כ ה"ה בסתמא, אמנם לא יישוב קניין הט"ז דכיון שמיחד מעות אחרים א"כ הוא בעל המעות מנתן ועדיין לא נעשה קניין, ולדברי הנתיבות מיושב דהשליתא הוא כאחר דנעשה קניין מדאורייתא. ובקצות כתב עוד, דלסברת הרא"ש דבטעם דלא קיי"ל בבני מערבא, לא משום שהמוכר מקנה לבעל המעות אלא משום דהמוכר אמנם מקנה לשליח אבל דעתו של שליח לזכות למשלח, א"כ כשחוזר בו השליח קודם משיכה לכאורה אי"צ הודעה למוכר, אלא"כ גם הודיע בפ"י דקונה לראובן, וסברת הרמ"ה רק מכח המוכר מקנה לבעה"מ, ולסברת הנתיבות לכאורה לא, שגא דכבר נעשה קניין וא"י השליח לחזור בו, עד שיודיע למוכר והוא יחזור בו, ודו"ק.

ונראה שחולקים בהבנת עצם הדין. שלשית הקצות הנדון אם שמעון יכול לחזור בו או לא הוא מה דעת המוכר בשעת המשיכה' כשרוצה השליח לחזור ולקנות לעצמו, אבל מה שהיתה דעתו של המוכר בשעת נתינת המעות לא נפ"מ שהרי לא חל קניין כלל, ולכן כשהמעות של שמעון ועד המשיכה עדיין לא נעשו מעות המשלח א"כ כשדעת המוכר על בעל המעות א"כ דעתו על השליח, ויכול לחזור בו אפי' נתנם בשם המשלח וכדעת הט"ז. משא"כ כשנתן מעות המשלח א"כ דעת המוכר על בעל המעות והוא המשלח ולמד הקצות שאף שייחד מעות אחרים ועתה הוא בעל המעות, ומחמת כן למד הט"ז שהוא בדרבנן של הקצות דיכול לחזור בו, מ"מ כיון דלא הודיע למוכר שיש שינוי במה שנתן בתחילה אמרינן דדעת המוכר גם עכשיו היא כמו שהייתה בתחילת העניין, וגם לט"ז אפש"ל דזו הסברה רק שלמד דלא"כ כן אלא כשא"ל במפורש בשם המשלח שאז אמרינן דגם עתה דעתו על מה שאמר בתחילה שהיה תרתי לטובת המשלח אף שעתה השליח הוא בעל המעות, ולכן גם הוכיח הקצות באופן שנתן השליח מעותיו מדיון הלוקח בשם ר"ג שאף ששם איירי דמיד כיוון לעצמו מ"מ לא שגא דמה שבנתינת המעות כיון עבור המשלח אינו כלו שלא הייה קניין והנדון הוא על דעתו עכשיו. אבל הנתיבות למד שאם היינו דנים על

עכשיו לעצמו וישארו מעות המשלח אצל המוכר אומרים שמקנה לבעל המעות אף שאומר לו שחוזר משליחותו, ורק אם ייחד מעות אחרים והוא עכשיו בעל המעות אז מקנה לו המוכר אלא כיון דכבר הקנה למשלח ונעשה קניין דאורייתא צריך חזרה וע"י אומרים דכיון שמוטף על דעת השליח כיון שכבר עכשיו הוא בעל המעות א"כ בכלל זה שחוזר מהקניין הקודם וכו', ולפ"י זה רק סברא בדעת המוכר שחוזר בו מהקניין רק באופן שאין השליח גולן על המעות, ויל"ע.

ובגוף הדברים, בא לתרץ גם קשיית הט"ז דכיון דמייחד מעות אחרים ונעשה הוא עכשיו בעל המעות א"כ אמאי לא יכול לחזור בו כיון דעדיין לא נעשה קניין, ומה אכפ"ל במה שבתחילה כשנתן המעות עדיין לא חזר בו, והמוכר הקנה ע"ד בעל המעות הרי מ"מ לא היה קניין, ומיישב שכיון שמעות קונות מדאורייתא נעשה קניין, ורק מדרבנן חוזרים בהם וא"כ אף שהשליח יכיון עכשיו לקנות לעצמו מ"מ צריך בע"כ חזרת המוכר מדעתו הקודמת וללא זה לא יקנה, דעד שלא חזר בו המוכר ה"ה כאחר שאין בידו לעשות חזרה.

ולעיל הוכיח הנתיבות מדברי סמ"ע אלו שלשיטה הב' בס"ג, אף שמודיע למוכר לא יועיל, ולכאורה לדבריו כאן אין ראיה, שהרי כאן כיון שכבר נתן מעות וחל קניין בין המוכר והמשלח א"כ ודאי שלא יועיל הודעה א"כ יחזור המוכר מקניינו, אבל כשנותן הדמים מיד בתחילה על דעתו מנלן, וצ"ל פשוט דמ"מ אם מועיל הודעה למוכר א"כ המוכר מכיון להקנות לשליח וממילא יש חזרה מהקניין וע"כ מוכר דלעולם המוכר מקנה לבעל המעות עד שייחד מעות אחרים, ורק כאן לא סגי בלייחד כיון שכבר נתן וצריך להודיעו שיחזור מקנינו, וחוזר המוכר רק מפני שייחד מעות אחרים וכן"ל.

ויל"ע במש"כ שחל הקניין בכסף, אם כוונתו דלא עקר רבנן לקניין כלל, רק שיכול לחזור בו ועד שלא חזרו קיים הקניין, ונפ"מ בכל קניין כסף, או שוואי רבנן עקרו הקניין מיד ולכן יכולים לחזור רק כוונתו דמ"מ יש מי שפרע ולכן ודאי אין בכח השליח לכיון לקנות לעצמו אף שעכשיו הוא בעל המעות דמ"מ כיון שהמוכר צריך לקבל מי שפרע אם לא חזר בו ודאי מקנה למי שהקנה מקודם ולא לשליח, אא"כ הודיעו שחוזר משליחותו ואעפ"כ נותן לו המוכר למשוך הרי נותן לו אדעתו, שיקנה לעצמו וכוונתו לחזור בו מהקניין, והטעם שמפרשים כוונתו לחזור מהקניין אף שמקבל מי שפרע הוא משום יראתו שלא יחזור המשלח או מפני שמעתה השליח הוא בעל המעות כמו שפ"י הנתיבות, וצ"ב. ונראה שכוונתו שוואי רבנן בתקנת עקרו הקניין קודם חזרה ג"כ ואם נשרפו החיטים בעליה קודם שחזר בו המוכר ודאי עדיים הן באחריותו, ורק דמ"מ אף ש'רבנן' עקרו הקניין מ"מ מדאורייתא יש קניין [וראיה שהרי אחר המשיכה ודאי חל גם קניין מדאורייתא במעות ונפ"מ לקידושין וכו']. ומה שתלה בחזרה הכוונה, דאחר שא' מהם חזר בו ודאי אי"ז רק מדרבנן ונעקר גם הקניין מדאורייתא שהרי מזיר המעות ללוקח ושוב אין ביניהם כלום, אבל קודם חזרה הוא שרבנן עקרו הקניין מ"מ מדאורייתא עדיים קיים ביניהם שלכן השליח אף כאחר, והמשיכה היא רק השלמה לקניין שעשו ביניהם מוכר ומשלח והשליח אינו בעל דבר לחזור ולבטל הקניין מדאורייתא כשהמוכר ולוקח עדיין בדעתן לגמור. ועי' לעיל בנדון אם בכל משיכה אחר שנתן דמים חל גם הקניין מדאורייתא.

ב. דכיון שהזכיר שנתנית המעות עבור קניית החפץ כהתנה במפורש שקודם יקח החפץ ואח"כ יתן המעות ורק ע"ד מתחייב ולכן אם נאנס קודם לא יתחייב, והק' הר"א טעם, דבשלמא, בסי' נח מסתבר שכוונתו שלא יתן הבסף קודם שיקח השטר כדי שלא יאמרו סיטראי נינהו ויגבו ממנו שוב ע"י השטר, אבל בסתם קנייה ומכירה מה"ת לומר דקדיש שקודם יקח החפץ ורק אח"כ יתן הבסף בדווקא, ויל"ד דמ"מ במשלח יש קפיידא בכל דבר כמו שמצינו שבעיות השליח אפי' פחות מכדי שתות בטל המקח, ועי'.

בא. עי' בקצות"ח (ד) שלומד כוונת הרמ"ה בא"ל זיל זבין כדפ"י הנתיבות כאן ולעיל דמש"כ נעשה המשלח בעל המעות דכמו שהלום לו, והק' כנתיבות כאן דא"כ למה חזר בו השליח קודם משיכה, ומיישב בע"א, דכיון דחיובו של המשלח לשליח הוא מדיון ערב כיון שהוציא ע"פ א"כ זהו דווקא אחר שמשך, וקודם לכן כיון דיכול לחזור בו והמעות ביד המוכר הם רק פקדון לדעת תוס', א"כ 'עדיין לא הוציא המעות' ורק אחר שמשך וא"י לחזור הרי הוציא המעות ומתחייב המשלח ונעשה הלוואה ולכן קודם משיכה יכול השליח לחזור בו ואז הוא בעל המעות, אמנם לחירוף הנתיבות מיושב יותר, דלהקצות מ"מ קשה

(ז) ואפי' אם נתרצה. עסמ"ע שהקשה מס' רס"ט דשם מסיק דלכ"ע אם נתרצה זכה לשניהם וכן אם היה לראובן מעות קנה לכ"ע וכאן כ' דוקא קנאה במעות ראובן ותי' דכאן מיירי שהזר בו קודם הקנין ובס' רס"ט מיירי שהזר בו אחר הקנין והט"ז תמה עליו דהא מודמין דין זה למגביה מציא' ושם מבואר דא"נ לומר אחר שמגביה שהזר בו קודם שהגביה, ומסיק להלכה דמהני נתרצה, והש"ך מחלק דכאן מיירי שלא עשו מעמד גמור ובס' רס"ט מיירי שעשו ביניהם מעמד גמור איך יקנה ובכמה. וע"פ דבאמר זבין לי בסחורה שאינו בזול אף שלא נותן מעות דנהי

שלא נעשה רמאי במה שהזר בו ממה שהבטיחו להלוות לו מעותיו מ"מ נקרא רמאי במאי שקנאו לעצמו ולא הודיע וכיון דהוא מנהג רמאות א"נ לומר שקנאו לעצמו כמבואר בסעיף ב' בהג"ה ובסעי' ד' גבי זבין לי האי מידי, אבל בסחורה בזול דהוי כמציא' דלא יקרא רשע כשקונה לעצמו לכן לא מיבעיא כשלא נותן לו מעות והשליח הבטיחו להלוות לו מעותיו ודאי דנאמן לומר שהזר בו ממה שהבטיחו להלוות מעותיו דלא שייך בזה חזקה שליה עושה שליחותו דאימר נתוודע לו שאינו בטוח אלא אפי' נותן לו מעות חבירו אצלו וקנאה במעותיו מ"מ ל"ש חזקה שליה עושה שליחותו דהרי אנו רואין ששינה שליחותו ולא עשהו משה נאמן משא"כ בס' רס"ט דמיירי במציא' דשייך חזקה שליה עושה שליחותו וכן גבי סחורה בזול דס' רס"ט מיירי ששלחו רק לעשות קנין והוא יתן לעצמו מעותיו שייך ג"כ חזקה שליה עושה שליה תו משה א"ל לעצמו קניתי כמו במציא'. ואם לא אמר לו זיל זבין לי אלא הקונה בעצמו אמר אני קונה דבר זה לשותפות יכול לומר משטה אני כך (ב"י בשם הרשב"א):

(ו) ראובן שהיה יודע סחורה בזול. עסמ"ע ס"ק י"ג מה שחמה בזה מהא' דס"ט רס"ט ועט"ז²². ולפענ"ד ליישב והנה בלא"ה תמוה דמה"ת יהיה נאמן הא כתב רמ"א לעיל סעיף ב' בהג"ה דבקרע מיוחד הואיל והוא מנהג רמאות ולפי מעיקרא קנאו למשלה וכ"כ המחבר סעיף ד' בלא"ל זבין לי האי מידי דא"נ לומר לעצמי קניתי²³ וגם קשה דל"ל להר"ן לחלות הטעם בקרקע מיוחד משום דהוא מנהג רמאות הא כשאמר זבין לי הוי כאמר זכה לי כמבואר בטור בשם הרמ"ה והוא דינא דהמחבר בסעיף ד', ובס' רס"ט מבואר דבאומר זכה לי

דא"נ לומר לעצמי הגבתי וס' לא חלה הטעם בדמאי כלל. וגם שם נראה דאם אמר בפירוש קודם דגבתי לעצמי אני מגביה דלא הוי רמאי כלל דלא אישחמיט תנא וס' פוסק לומר דהוי רמאי בזה כשהזר משליחותו ומגביה לעצמו. ועכ"ל דרך בזבני שייך לומר דטעם משום רמאי דהא עני המהפך בחררה ובא' אחר ונטלה הוי רשע וכיון שהי' משט' בחזירו שעשאו שליח לקנות וקנאו לעצמו הוי רשע משא"כ במציא' דלא הוי רשע כמבואר בס' ר"י, ולכך גם רמאי לא הוי. ולכך כתבו הפוס' טעם אחר בהא' דס' רס"ט דהיא מטעם דשתיקה הוי כהודא' וקיבל לעשות שליחותו לזכות בשבילו (וע' בחשו' הגאונים בתראי סימן כ"ג²⁴), וכיון שנתעשה שליח אמרי חזק' שליח עושה שליחותו והגבי' להמשלה, וזה לא שייך בזבני כשאין לו מעות להמשלה והשליח הבטיח להלוות לו המעות דבזה ליכא הוכחה שעשה שליחותו דאימר חוזר מלהלוות לו דלפטר שנתוודע לו שאינו בטוח ואינו רוצה להלוות לו, ועוד דשמא לא מלא מעות להלוות לו ונגד הבטחה להלוות לו ודאי דלא שייך לומר חזק' שליח עשה שליחותו והלוות לו וכן אפילו נתן לו מעות והניח מעות חבירו אצלו וקנה במעותיו לא שייך לומר חזק' ש"ע כיון דחזינו דשי' ולא קנה הוכחה זו אמרי' שקנא' לשותפות. ולפי"ז ל"ק קושית הסמ"ע מס' רס"ט דכאן מיירי בסחורה בזול דהוי כמציא' דלא הוי רשע כשקונה לעצמו כמבואר בסימן רל"ז ולא שייך טעמא דרמאי שהביא הרמ"א גבי קרקע מיוחד, וגם לא שייך הטעם דחזק' שליח עושה שליחותו כמו במציא' כיון שצריך להלוות לו מעותיו ואפילו נתן לו מעות ואינו רשע כשקונה לעצמו כמ"ל ואפילו לקח סתם במעות שלו והיה מעות להמשלה גם כן לא שייך חזקה ש"ע כיון דחזינו דלא לקח מעות אלא המשלה ולקח במעות שלו ולכך נאמן שקנה לעצמו כיון דלא שייך הנך תרי טעמי. אצל בסימן רס"ט מיירי ששלחו רק לקנות היינו לעשות קנין במשיכה או הגבחה ואחר כך יתן המשלה בעצמו המעות, וזה שייך שפיר חזקה שליח עושה שליחותו כיון דלא היה צריך להלוות מעות עבורו דהא לא שלחו רק לעשות קנין וגם א"ל שהיה ירא לקנותו להמשלה כי שמא לא יסלק המשלה המעות למוכר ויאלתר הוא לשלם דז"ל דלוינו היה ירא יכול להודיע להמוכר שקונה בשם המשלה ולכך אינו נאמן²⁵, וזה מדוקדק לשון הרמ"א שפסיון זה כתב וקנאה במעות שלו ובס' רס"ט כתב סתם וקנאה והשמיט במעות שלו משמע שקנא' בחדל משאר

...הערות וביאורים...

זבין לי אינו נאמן אחר המשיכה לומר שקנה לעצמו וכל דברי המחבר הם במטלטלים, שהרי דין שם לחזור בין מתן מעות למשיכה וא"כ מוכח שאף במטלטלים א"ל לומר שלעצמו קנה. כה. שמבאר שם הטעם משום דשתיקה כהודאה שנעשה שלוחו, וממילא יש חזקה דשליח עושה שליחותו. כו. ומ"מ אינו כמציאה לגמרי דרק אם נתרצה בפירוש או שיש לראובן מעות אינו נאמן, אבל אם לא אינו נאמן לשיטת השניה שם והיא דעת הראב"ה ודלא במציאה, דכיון דצריך עכ"פ לשלם ראובן דמים ל"א בסתמא דקנה עבורו כמוש"כ הראב"ה דרק במציאה שיכול היה לירד מהחומר וליקח אמרינן חזקה שהגביה עבורו, משא"כ בכאן שצריך להביא דמים ושמו לא יספיק לקנותו, ורק אם יש לו דמים או שנתרצה בפירוש אמרינן חזקה שלוח עושה שליחותו כיון שאין מלווה לו מעות. ויש לעיין באופן שלא נתרצה בפירוש או באופן שאין לראובן מעות, אבל השליח אינו נותן מעות והוא שליח רק לקניין, אם ג"כ נאמן, כיון שאינו כמציאה לראב"ה או שאו עכ"פ הוא רמאי משום דהוא רשע ויהיה כמו הדין בס"ב, או דכיון דמ"מ אין לו דמים ולא נתרצה בפירוש גם אינו רמאי מה"ט, ובמרדכי עצמו כשמביא דברי ראב"ה איירי בסחורה בזול, אבל הרמ"א בס' רסט כתב רק סחורה פלונית, והפך הדברים דשם דמקור הדין הוא הראב"ה ואיירי בסחורה בזול העתיק בסחורה פלונית, ואילו כאן שהם דברי העיטור והגמ"ר שברביהם לא הזכירו סחורה בול העתיק בסחורה בזול, (עיי"ש בסמ"ע) ולדברי הנתיבות, בכונה שינה הרמ"א כאן דבריו לסחורה בזול דאל"כ הוי

של עכשיו וודאי דעת המוכר הוא על מי שהוא עתה בעל המעות, אלא כל הנדון שכבר נעשה קניין בנתינת המעות הראשונים, ולפי"ז גם בנתן השליח מעותיו אם זיכה למשלח נעשה קניין ושוב א"ל לחזור בו, ולכן אין קושיא מדין הלוקח בשם ר"ג, כיון ששם לא נעשה קניין, ודר"ק. כג. מבואר כאן ברמ"א שאם א"ל ראובן לשמעון שיקנה לו סחורה בזול, ושמעון קנאה במעותיו, נאמן שמעון לומר אח"כ לעצמי קניתי, ואפי' אם נתרצה להדיא לקנות לו ואפילו אם יש לראובן מעות משלו אפ"ה נאמן, ואף שבמגביה מציאה לחבירו קיי"ל דאפי' שתק והגביה בסתמא אין נאמן לומר שלעצמו הגביה, דמקח שונה. ואילו בס' רסט הביא הרמ"א דעת הראב"ה, שאף שיש חילוק דבמקח ל"א בסתם שקנה עבורו כיון שצריך דמים ומי אמר שיש לראובן דמים ועד שיביא דמים אולי כבר ימוכר המוכר לאחר, ולכן שמעון שקנה בדמיו נאמן לומר שלעצמו קנה, אבל כ"ז בשתק אבל אם נתרצה בפירוש אינו נאמן וכן אם יש לראובן מעות בידו שיכול לקנות הרי"ז כמציאה ואינו נאמן, ואילו כאן כתב שנאמן בכל אופן. בד. עי' במשפט שלום בס"ב, שדן בסתירה מס"ב לרמ"א בס"ד והביא תירוצו ששם איירי בקרקע שמיד שקנה היא בחזקת המשלה וא"ל להוציא ממנו, אבל כאן איירי במטלטלין שאז נאמן לומר שקנאה לעצמו כיון שהוא מוחזק בהם, וזה דלא בדברי הנתיבות לעיל בס"ב שדן רק משום מינו אבל בלא מינו אף במטלטלים אינו נאמן וכן כל דבריו כאן הם עפי"ז שאין חילוק שגם במטלטלים אם אינו סחורה בול יהיה הדין כבקרקע. ומדבריו כאן מבואר מקורו שהביא ראייה לדין שאינו נאמן מדברי המחבר בס"ד, שמקורם מדברי הרמ"ה דבא"ל

קנינים²: ע' כז"י בטור שהביא בשם הרשב"א נהגו בעלי חנויות כשרואין לקנות בגדים שאומרים קנה קונים וכו' אם יכולין לומר משטה אני כך כדי שלא תפסיד על המקח וכו' והשיב שיכול לומר כן נראה דמייירי שלא אמר לו חזירו בתחילה זכין לי האי מידי דכאמר לו חזירו זכין לי האי מידי ואינה סחורה בזול פסק הטור והמחבר דאינו נאמן לומר לענמי קניתי³ ומ"ש הרשב"א שם אלף אפי' אמר לו קנה לי וכו' מייירי שחזר בו לפני עדים קודם שקנה ח"נ שהרשב"א פליג ארמ"ה ואנן קיי"ל כהמחבר:

(ז) הפסד הוא לשליה. עש"ך ס"ק ט'

דאם אירע לו אונס שלא בא מחמת השינוי וכן אם נגנב ונאבד ואין לו שכר להשליח שפטור השליח תשובת מבי"ט עכ"ל הש"ך ותמיהני למה כתב זה בשם המבי"ט הא מבוחר הוא ברשב"א ובש"מ ב"ק ק"צ⁴. אך לכאורה אין הבנה לדברים אלו דכיון שעבר פי המשלחו וקנה דבר אחר אינו שלוחו כלל והמעות נעשה הלוואה בידו ולמה לא יתחייב באונסין וכן הקשה בקה"ח⁵. אמנם נראה כוונתו דהנה אם בא השליח להמשלח אחר ששינה וקנה השעורים ואמר להמשלח או היכל עליך השעורים לשכר ולהפסד או החזיר מעותיך והשעורים הן שלי לריוח ולהפסד דלאו כל כמיניה לומר כן וע"כ הן של המשלח לריוח ולשליח להפסד עד שימכרו דכיון שקנה השעורים להמשלח נקנה להמשלח ועל השליח לתקן ההפסד כמו בסיומן קפ"ב סעיף ו' וה"ל המקח למשלח ותקון העיוות דהיינו ההפסד להשליח ור"ה לזה דהרשב"א והש"מ שם כתבו דהא דהותירו לאמלע ופחתו לו הוא מטעם קנס כמו כל המשנה דידו על התחנותה ואם מייירי בהותירו תיכף כשצב להמשלח דין גמור הוא דהא קנהו אדעתא דהמשלח וכשהמשלח מרוצה תיכף מדינא הן שלו וכן ההפסד תיכף כשצב להמשלח מדינא הן לשליח דהמשלח יכול לומר איני מרוצה בשינוי שלך וע"כ הקנס הוא בזה שבע"כ מחייב השליח להמחין עד זמן המכירה

...♦♦ הערות וביאורים ♦♦...

שאף אחרי שבאו החיטים למלשח עדיין פחת ויקרא וזולא על השליח וזה תימה, ולכן מוכיח זאת מדברי הרשב"א שכתב שהטעם משום קנס, ואם איירי באונס הבא מקודם הרי"ז מדינא, כיון שיכול המשלח לומר שאינו חפץ בשעורים, וע"כ חזינן מהרשב"א שאף פחת שאח"כ מפסיד השליח וידו עה"ת ולכן הוצרך לומר משום קנס, ומהו מבואר שכופין לשליח לתת החיטים למשלח ועדיין ההפסד יהיה עליו ואין יכול לומר כשבא למשלח ועדיין לא הפסיד או קבל עליו גם להפסד או שאחזיר לו מעותי שהרי"ז קנסוהו שבע"כ יחזיר ויקבל ע"ע ההפסד, וזה כסברא המבוארת בס' קפג ס"ו וכדביאר שם הנתיבות, דבע"כ כופין השליח לתת הקרקע ולקבל אחריות והטעם כיון שקנה עבור המשלח והמשלח רוצה נתקיימה השליחות.

וצ"ל דמ"ל לא דמי לגמרי, דשם הרי השליח יודע מיד בתחילת שליחותו שעיוות, ומה שמ"מ קיימת השליחות היא מכא הסברא שפי' הנתיבות שם שאומדנא שקיבל ע"ע לתקן העיוות וממילא נתקיימה השליחות וחייב לתקן העיוות מכא מה שקיבל עליו, אבל כאן השליח לא ידע שיהיה עיוות ואפשר שחשב שהשעורים ירוויחו כמו החיטים, ולכן צריך לומר כאן הטעם משום קנס ועי'.

ויל"ע באמת מה הכריח לרשב"א שאף בכה"ג ההפסד על השליח, ונראה מלשון הנתיבות שהטעם, שאף הפסד שבא אח"כ עד שימכור המשלח הרי"ז עיוות בשליחות, אלא שקודם שבא לידו יכול לומר בלא טעם שכיוון שישינה אינו שלוחו וכל האחריות יהיה על השליח, אבל אחר שקיבל החיטין הרי הוא שלוחו, אלא שבכל שליחות בסתמא לא עשאו שליח לעיוות וא"כ אם פחת וזול

או נאנס מחמת השינוי, אף אחר שבא ליד המשלח קודם המכירה הרי התברר שהיה עיוות בשליחות, יכול לטעון אף אחר שבא לידו שלא עשאו שליח לעיוות, אלא שא"כ צ"ל למה צריך קנס ועדיין צ"ב.

ועי' בחזו"א (ב"ק כ"ט) שסובר שההפסד על השליח הוא רק במה שקודם שבאו יד משלח ודלא כהנתיבות.

ולשיטת הנתיבות צ"ב, שהובא לעיל לשון הרשב"א, שמחלק בין ר"מ שלשיטתו אפילו באונס חייב המשלח, לבין ר"י שלשיטתו רק ידו עה"ת, וממ"נ באיזה אופן מדובר, שאם נאנס קודם שבאו ליד משלח א"כ גם לר"י יכול משלחו לומר שאינו שלוחו כמוש"כ הנתיבות, ואם איירי אחר שבא ליד משלח מאיזה טעם לר"מ חייב אפילו באונס גמור הרי אף דקנה בשינוי, מ"מ מומן שנתן למשלחו וקיבל עליו הרי זה ברשותו, והותרו לו לר"מ ודאי איירי קודם שבאו ליד משלח, וא"כ באיזה אופן חילק הרשב"א, וצ"ע.

וכן צ"ב דבמבי"ט כתב דאם יש שכר להשליח הרי גם חיוב גניבה ואבידה הוא שלו כש"ש ואם איירי אחר שבאו ליד משלח מאיזה טעם חייב בשמירתו, ובנתיבות עצמו שאחריות האונסין 'וגניבה' הוא למשלח.

וכן צ"ב למה כתב הרשב"א, דלר' יהודה הפי' פיתחו לו הוא 'ידו על התחנותה' משמע רק שאינו מקבל שכרו והוצאותיו אלא לפי השבח כמו לר"י במשנה בצבעו שחור, אבל אינו חייב לשלם נוקים שיבואו, ולכא' חייב גם באלו אם בא מחמת השינוי או בגניבה וכמבאר בלשון מבי"ט אם מקבל שכר, וברשב"א כתב אלא פחת דידו על התחנותה 'להפסיד שכרו', וצ"ע.

רמאי ולא היה נאמן ורק משום שהיו כמציאה שאינו רשע ואינו רמאי לכן נאמן כיון של"ש החזקה משום שכלוה מעות, ועכ"פ צ"ת באופן שהוא שליח רק לקניין אבל אין למשלח דמים ולא היה סחורה בזול אם נאמר חזקה שעשה שליחותו משום סברת רמאי או שיהא נאמן כיון דסו"ס אין לו דמים וכדמשמע מלשון רמ"א בס' רס"ט ועי'.

כו. וכ"ה במדרכי בפנים לא מוזכר ששמעון נתן מעותיו, ועי' הערה הקודמת שמ"מ חילק הרמ"א מלשון המדרכי שם ולא העתיק בסחורה בזול אלא סחורה פלונית.

ובעצם התיירץ יל"ע שהרי מבואר שם שאם אין למשלח מעות, נאמן השליח לקנות לעצמו ואינו כמציאה לגמרי וכו"ל, והטעם שכיון שצריך דמים מי יאמר שיוכל לקנות המוכר ושמא עד שיביא דמים כבר יקדימו אחר, ולכן אינו כמציאה שיכול היה המשלח להגביהו בעצמו ולכן אמרין דקנה השליח עבורו, ולדברי הנתיבות צ"ב שממ"נ אם השליח נתן מעותיו הרי ל"א חזקה שליח עשה שליחותו כדביאר שאין חזקה שרוצה להלוות, ואם השליח קנה בלא מעות והיה שליח רק לקניין והמשלח יתן אח"כ הדמים, א"כ נאמר חזקה אף באופן שאין למשלח דמים שהרי ע"כ איירי כאן במוכר שמסכים למכור בהקפה ול"צ דמים מיד, וא"כ אין טענה שמא המשלח לא היה יכול לקנותו עד שיהיו לו דמים שהרי גם השליח קנאו בלא דמים וא"כ שיהיה כמציאה שאף שאין למשלח מעות יהיה נאמן, ולמה חילק הראב"ה בין יש לו דמים או לא, וצ"ת.

כח. עי' חידושים שהכוונה שהשליח אמר 'מעצמו' שיקנה לו כדי שלא יקנה הוא, ולכן י"ל משטה הייתי כך.

בט. וז"ל הרשב"א, ופחתו דקנתו בברייתא בתרייתא אינו כפחתו דברייתא קמייתא דפחתו דברייתא קמייתא כיון דאוקי כרבי מאיר וקני ליה בשינוי אם כן אפילו פחתו באונס פחתו לו דברשותיה איתניס ופחתו דברייתא בתרייתא דאוקי כר"י דלא קני להו בהאי שינוי דלא שנינו גמור הוא לדידיה אלא בשינוי דצבע אם פחתו באונס לא פחתו לו ואין מטילין עליו אלא פחת דידו על התחנותה להפסיד שכרו דכל המשנה ידו על התחנותה, וכן הדין לאוקימתא דרבי אליעזר דמוקי להו תריווייהו כרבי מאיר דאילו לאכילה הוי שינוי גמור וקני להו אבל לסחורה לא הוי שינוי גמור ולא מפסיד אלא שידו על התחנותה, ע"כ. ולכאורה כוונתו ביוקרא וזולא שאם הרויח פחתו לא מפסיד המשלח מרווחיו וידו של שליח עה"ת להפסיד הרויח, ובש"ך הוסיף דה"ה אם נאנס מחמת השינוי ג"כ מפסיד השליח.

ל. לכאורה כוונת קושיותו, שהרי ודאי אף שאם הותירו הותירו למשלח וקנה השעורים וא"כ הוי שלוחו וכדמבאר אח"כ, אבל ודאי שא"א לכוף למשלח לקנות השעורים ולכן אם נאנס ודאי יאמר המשלח דאינו חפץ בשעורין ולא הוי שלחו ויתברר שמתחילה נעשו בתורת הלוואה והאונסים עליו, וא"כ מה הסברא להכריח למשלח לקבל הדבר אף שנאנס.

ולכן מיישב, שבאמת לא בזה איירי דבהאי אונס באמת אף שאינו אונס מחמת השינוי יפסיד השליח, וכל הנדון כאן הוא באונס שאירע אחר שבאו החיטים למשלח ונתרצה בקבלתם, ואז ודאי האונס על המשלח. אאל שלפי"ז מבואר

(ט) ואם היה בהם ריחה. הש"ך ב' דאפי' בשליח ממש ואפי' בדבר שאל"ק כל ששינה וקנה שעורים יכול לומר קים לי כדעת הרבה הפוסקים דס"ל השכר לאמצע כל שהריח בא מחמת גרמת השליח ועי"ב דדוקא כשנתכוין השליח בשעת קנין שיהיה לאמצע וגם צריך שיתן תיכף חצי המעות להמשלח אבל כשעסק בשביל המשלח לכ"ע הכל להמשלח:

(י) הריחו לשניהם. כששלחו למחצית שכר דאל"כ הריחו של משלח לדעת הטור (ש"ך):

(יא) השער קצוב וידוע. כגון שמוכרין בשר ויין במדה או במשקל וקצב סך המדה והמשקל בדינר וכשנתן המוכר טפי יש להסתפק למי נתן המוכר לכך חולקין זהו שיטת רש"י ודעת רוב הפוסקים דנתן הכל לשליח רק כיון שע"י מעותיו של משלח משתכר לכך חולקין (סמ"ע):

(יב) שאין לו קצבה. כגון טלית וחלוק שנמכרו באומד אמרינן במסתמא בעד המעות שקיבל נתן לו כ"כ דלפעמים מוכרין כ"כ בדינר (סמ"ע):

(יג) אמר המוכר בפ"י. קאי על דבר שיל"ק וזה הוא למעמא דרש"י וז"ל הנ"ל אבל לשיטת הפוסקים דס"ל דחולקין בדשיל"ק מטעם הואיל ונשתכר במעות של המשלח א"כ אפי' אמר בפ"י חולקין ומסיק הט"ז שכן עיקר:

לשליח ול"ש לומר דחולקין מטעם מוחזק, ולפ"ז אפשר לומר דכוונתם להוכיח כפירושם דל"כ כפי' רש"י דהא מוחזק ידו על עליונה וא"כ לומר כפי' רש"י וע"כ מוכח דהטעם הוא כפירושם משום שהשליח נשתכר במעותיו ולכן חולקין¹:

(י) שלא שלחו. עסמ"ע ס"ק כ"א דבטעות שזמנה דחולקין דשיל"ק ע"ש האמת שכן מוכח בתוס' מדברי הירושלמי אבל מ"מ נר"י טעם למה חולקין²:

...♦♦♦ הערות וביאורים ♦♦♦...

שכבר הוכיח בהירושלמי שזה הטעם למה צריך למוחזקותו, ולכן מפרש שהכוונה עוד הוכחה לזה הפירוש ודלא כרש"י משום שרש"י לא מובן למה חולקים, ע"כ הטעם משום שנשתכר גם ממעותיו של בעה"ב, ולפי"ז ל"צ לתקן, אלא עיקר הטעם הוא כדפרישית שהרי מוחזק ידו העליונה וא"א לומר כרש"י. ועי' בחידושים שהביא מה שפסק הט"ז דעיקר כרש"י, מכח קושיא זו. לו. עי' בדרישה שכתב ג"כ דכך מוכח בתוס' וע"פ דברי הירושלמי, אבל מלשון הרא"ש משמע שהכל לבעל המעות בטעות שבמקח, וכשיטת ר"ת, אבל יישב דגם הרא"ש לא חולק וא"ש מש"כ הטור שבמקח אין חילוק בין הוסיף מדעתו לבין טעות, וצ"ב על הנתיבות למה לא ציין שכן כתב הטור. ועצם קושיית הנתיבות מה הטעם שחולקים כן הק' גם בקצוה"ח (ח) דלרש"י שהטעם שחולקים הוא משום שספק למי נתן המתנה כאן לא שייך שהרי אי"ז מתנה שהרי זה בטעות וא"כ זה רק בגלל המעות וא"כ הכל לבעל המעות, ובין להרי"ף שהטעם משום שנשתכר במעותיו של בעה"ב כ"ז רק כשמעיקר הדין המתנה לשליח אלא שחולק עם הבעה"ב מה"ט, אבל בטעות שאין כאן מתנה הרי"ז כאילו אמר במפורש לבעה"ב שוודאי הכל לו, ומיישב שיש טעם שלישי בהא דחולקין בהגהות אשר"י, שהטעם הוא משום דתולים במזל שניהם, של השליח ושל בעל המעות [ועיי"ש שראיתו מהירושלמי שאיירי בטעות וא"כ א"א לומר כרש"י, ואמנם עי' בתוס' כשהביא תשובת ר"ת הוכיח ג"ג מהירושלמי שהטעם משום שנשתכר במעות בעה"ב ואף שמבואר מהירושלמי שמייירי בטעות ואולי הבין הגה"א שזה כוונת הירושלמי ועכ"פ בדברי ר"ת נראה שהבין אף לסברת הר"ף עיי"ש] ובדבר שאין לו קצבה תולים בבעל המעות, כיון שהזולזל מחמת המקח בא בשווי [ואף שזה טעות מ"מ אמרינן שזה מזלו שיקנה בפחות כאילו נתן לו מדעתו]. וטעם זה שייך אף בטעות, וכתב שם דלכן צריך לגרוס בטור 'הר' יונה' ולא רבני יצחק כדהגיהה הב"ח שהרי"ז דעת התוס', ולדא כדרישה ונתיבות שצינו דמהתוס' מוכח כמזל"ב בטור. ועי' בפרישה שביאר טעם אחר למה חולקין ומשמע מדבריו, שהטעם שלדעת ר"י כיון דהוי טעות א"כ אין לזה שייכות עם המקח שהרי לא נתן מדעתו בעבור המקח, וכמו בטעות בחשבות שדעת ר"י שהכל לשליח מפני שאין לזה שייכות לבעל המעות וכאילו גנב את הגוי, ה"נ בטעות במקח, ומה שמודה ר"י שחולקין זה רק משום דבאופן ששלחו לקבל מעות מהגוי הרי לא נתן לו עתה כלום, וא"כ אין לזה שום שייכות לבעל המעות, אבל בטעות במקח שעבשיו נתן לו מעות ולולי המעות לא היה נכנס לזה א"כ חשוב שגם המעות גרמו וכסברת הר"י כיון

לשליח (ט)¹ ואם היה בהם רוח הוא למשלח: הגה' והוא הדין אם נתן לו מעות כמחצית שכר נמי לינא הכי (טור) וכן אם שלחו עם סחורה להוליכה למקום פלוני והשליח הוליכה למקום אחר אם הפסיד ההפסד לעצמו ואם הרוויח (ה' הרוויח לשניהם) (טור סי' קע"ו ורבינו ירוחם נ"ל ח"א). ו היה (ט)² השער קצוב וידוע והוסיפו לשליח במנין או במשקל או במדה כל שהוסיפו לו המוכרים הרי הוא של שניהם וחולק התוספת השליח עם בעל המעות ואם היה דבר (ט)³ שאין לו קצבה הכל לבעל המעות מיהו אם (ט)⁴ אמר המוכר כפרוש שנתן לשליח הכל של שליח (ר"ן פרק אלמנה נוזנית ותשובת רמב"ן סימן ס') (עי' בד"מ דכ"ב לדעת רש"י).

ז (ט)⁵ שלא שלחו לקבל מעות מהגוי וטעה הגוי ונתן לו יותר

תיכף כשנראה לחלק כדיוח"ב:

(ט) השער קצוב. עט"ז שהקשה על שיטת רש"י דאי מטעם ספק היה ראוי להיות הממע"ה ע"ש. ונראה דזהו כוונת התוס' בכתובות ד' ז"ח כד"ה אמר ר"פ שכתבו וז"ל האי טעמא דפרישית הוא עיקר דמוחזק ידו על העליונה וחולקין שהוא תמוה לכאורה כיון דכבר הוכיחו התוס' והירושלמי דל"א לומר דהכל לבעל המעות והספק לא היה רק אי הכל

האמת שכן מוכח בתוס' מדברי הירושלמי אבל מ"מ נר"י טעם למה חולקין²:

(יא) **הכל לשליח**. עסמ"ע ס"ק כ"ב שהביא תשובת הרמב"ן וקולר בהעמקתו דשם מייירי שטוען השליח שהוא ההנהגה לעכו"ם בדבר אחר ולכן נתן לו ע"פ ומש"ה הוא לשליח אפי' לדעת הרי"ף והרא"ש דס"ל דהטעם לחולקין משום שנתכר במעותיו אבל אם אין השליח טוען כך חולקין לדעת הרי"ף והרא"ש¹⁷:

(יב) **אבל אם לא ידע**. עש"ך ס"ק י"ד מור"מ הלך בדרך המרדכי שכתב דין זה כאן וכו' כוונתו לדוקא כאלו בטעות דמי למליאה אין ידו קונה לו שלא מדעתו בדבר שאינו רגיל לבוא כמבואר בס' רס"ח סעיף ג' בהג"ה

אבל לעיל בסעיף ו' בהוספה לו אף שלא ידע השליח בהוספה ועדים ראו והגידו שהיה ע"י הוספה ומסר להמשלח ע"י שכתה כריץ להחזיר לשליח בהוספה כמתנה הוא ובמתנה דליכא דעת אחרת מקנה קונה שלא מדעתו כיון דליכא דעת מקנה כמ"ש הרשב"א בחי' בניטין ד' ד' ע"ש¹⁸ לזה סיים הש"ך מיהו נ"ל דגם בסעיף ו' בדש"ל"ק דאם לא ידע דהכל להמשלח והיינו בטעות שבמקח שהביא הסמ"ע ס"ק כ"א מהטעם כיון דטעות הוא דמי למליאה דליכא דעת אחרת מקנה לא זכה בו השליח והכל למשלח:

...♦♦♦ הערות וביאורים ♦♦♦...

הד"מ וע"כ הטעם רק משום שאין כאן דבר בפ"ו וא"כ ל"ש לומר מתנה ויהיה הכל למשלח. וע"כ צ"ל סברא חדשה משום שכיון שלא המקח גרם הטעות שהרי יש לו קצבה והטעות היא מחמת שלא ידע הקצבה א"כ מול שניהם גרם וכו', ויל"ע בכ"ז.

ובעיקר קשיית הנתיבות עי' בס' יאיר נתיב שפי' שכוונתו למה חולקים, או כולו למשלח כיון שנתן נגד מעותיו או כולו לשליח כטעות בטעות בחשבון, וגם זה עפ"י משמעות הב"י הנ"ל שאף שמעשה ששלח לקבל מן הגוי יש צד לומר דהוי מחמת מעות המשלח ואפ"ה וכו' ה"נ.

לז. הגהת הסמ"ע נמצאת בסעיף ז על המילים 'הכל לשליח' וכתב שכ"כ הרמב"ן וכו', דהיינו עוד אופן שבו הכל לשליח, ולכן כתב עליו הנתיבות שקיצר בהעתקו בטעם שהכל לשליח שמבואר שם שמשום שהשליח טוען שהנהגה ואי"ז בגלל המעות א"כ אף להרי"ף יהיה הדין דהכל לשליח וא"כ אף שהרמ"א פסק לעיל בפשטות כרש"י מ"מ היה לו להביא כל הדברים, אבל ברע"א א"כ כתב דהנהגה זו אין מקומה כאן אלא בס"ו על דברי הרמ"א שכתב שכשפירש להדיא לשליח הכל לשליח וע"ז כתב הסמ"ע שכ"כ הרמב"ן וכוונתו שכתב שם שהעיקר לדעתו כדעת רש"י ורב האי שטעם חולקים הוא משום שספק למי המתנה, ושפ"ז במעשה שם שפי' הגוי להדיא שנתנו לשליח הכל לשליח ול"צ לטעם שהנהגה וסובר הרמב"ן שזה העיקר וזה כוונת הסמ"ע על דברי הרמ"א ולכן קיצר, והביאו הסמ"ע גם לעיל שטעם הרמ"א שפסק כדעת רש"י הוא משום ששכ' הרמב"ן שזו נכון, ובאן הוסיף שכ"כ הרמב"ן לפסוק מטעם זה במעשה שהיה שכיון שפי' וכו', אמנם הנתיבות כבר כ' לעיל שהעיקר כדעת רי"ף, ולדעתו במעשה דהרמב"ן ע"כ צריך לטעם שהנהגה.

לח. כ"כ בקצוה"ח כאן, דכיון שנתן מתנה לשליח אף לא ידע השליח זכה, ומחמת כן הק' על הש"ך שכתב שאם לא ידע השליח עד שנתן למשלח הכל למשלח, אבל בנתיבות ביאר דוודאי אין כוונתו על האופן של ס"ו עצמו, ואדרבא ע"ז כתב בתחילה דהרמ"א כתב דין זה כאן בדווקא, ומש"כ הש"ך ומיהו היינו 'בטעות במקח' שכתוב בסמ"ע שדינו כהוסיפו לו וע"ז כתב שאז כיון שאין דעת אחרת מקנה א"כ לא זכה השליח.

ובעצם מש"כ הקצות והנתיבות דכשנתן המוכר מדעתו, זכה השליח אף שלא מדעתו, ולכן אף אם מסרו כבר למשלח יוציא ממנו. צ"ב למה הוצרכו לזה הרי באם המוכר נתן מתנה מדעתו לשליח אף שהשליח לא קנה עדיין כיון שלא ידע מ"מ מהיכ"ת יזכה המשלח שאם השליח לא זכה יחזור למוכר ואם יבוא השליח אחר שנתנו למשלח ויעשה בו קניין יזכה שהרי ניתן לו המתנה לקנותה, וכ"ש להרי"ף שאין ספק שמעיקר הדין שייך לשליח אלא שיש בה זכות גם למשלח כיון שבאת הנאה מחמת מעותיו דמהיכ"ת יזכה במתנה שנתן המוכר לשליח אף שעדיין לא זכה בה השליח בקניין.

ונראה מדבריהם שהיה פשוט להם שאי"ז מתנה דווקא לשליח אלא שהמוכר נתן מתנה עבור המקח ומה שלשיטת הרי"ף זה שייך לשליח זה רק מפני שקנאו בתחילה שיש לו זכות לקחת המתנה לעצמו כיון שהוא בא בופעל לעשות המקח, אלא שחולקין דסו"ס זה גם בסיבת בעל המעות, אבל לא שהמוכר כוונתו להדיא לשליח דווקא, ולכן אם לא זכה בה השליח קודם שבה ליד המשלח יכול המשלח לזכות בה ולכן הוצרכו לבאר למה זכה השליח מקודם אף שלא ידע רצו.

שנשכר במעות בעה"ב, עד כדי שנתקשה הפרישה לסברתו, שא"כ למה בדבר שאין לו קצבה הכל למשלח הרי אי"ז חלק מהמכר שזו הסברא בכל דבר שיש לו קצבה והיה צ"ל שגם בזה חולקין, ומיישב שכיון שהדבר נמכר באומד אף שלמעשה הוסיף לו בטעות מ"מ נחשב שזה חלק מהמכר כיון שהדבר לפעמים נמכר כך (ועי' בהג"א הנ"ל שבדבר שאל קצבה תולים במול בעל המקח כיון שהולול מחמת המקח בא בשוויו, ואף שאיירי בטעות מ"מ אמרין דבאמת מכר לו בפחות אבל נעשה בטעות ולכן זה מולו של בעל המקח ולכא"ו כעין סברת הפרישה).

וצ"ב לפי"ז קושיית הקצות והנתיבות שלבארה באמת זה יסוד שיטת ר"י שבטעות אין לזה שייכות כלל לבעל המעות והוי כמתנה או כהפקר וזוהי השליח מעיקר הדין, ובטעות במקח הטעם רק משום דגם המעות גרמו. ונראה מזה שהם הבינו את שיטת ר"י דלא כפרישה, והחילוק לא משום שכאן קבל מעות ובשלח לקבל מהגוי אינו נותן לו עתה כלום, אלא כדביאר רש"ן שזורצמן שיח"י, שהנדרן איזה טעות הייתה, שבמקח הכוונה שהיתה טעות 'בשווי המקח', דהיינו למשל שכל סאה בדינר, וטעה המוכר וחשב שכל סאה וחצי בדינר, דבכה"ג יודע כמה קיבל וכמה נתן אלא שטעה בשווי המקח ודעתו שעבור הדינר צריך לתת סאה וחצי, ובכה"ג הדין כמו בהוסיפו, אבל טעות 'בחשבון' דהיינו שיועד כמה צריך לתת אלא שבטעות נתן יותר, בכה"ג אין לטעות שום שייכות לבעל המעות, וכנגב את הגוי שהרי הגוי רצה לתת רק סאה והשליח גיב ממנו עוד חצי סאה ואין לזה שייכות למשלח, ולפי"ז גם במקח אם יהיה טעות בחשבון, דהיינו שיועד שסאה בדינר ורצה לתת רק סאה אלא שבטעות נתן סאה וחצי ג"כ יהיה הדין שהכל לשליח, אף שבפועל קיבל המוכר עתה מעותיו ולא נאמר שלכן יצטרך לתת גם לבעל המעות, ועי' בב"י שכתב שאף לדעת הרי"ף שטעם החלוקה הוא משום שבאה הנאה ע"י בעל הבית אפ"ה אפשר כר"י משום שהיתרון דבר בפ"ה הוא, אולם בכס"מ כתב דבאילו דברי הרי"ף בטעם שחולקים ליתא לדברי ר"י, ולביאור הפרישה לכא"ו ל"ש דיון בזה שהרי כוונת ר"י שבשלח לקבל מעות מן הגוי אי"ז מחמת מעות כיון שעתה לא קיבל כלום ומש"כ במקח זה הטעם שבאמת חולקין, וע"כ הבין הב"י שכוונת ר"י לומר שאף באופן שיקבל מעות מהשליח מ"מ כיון שטעה 'בחשבון' אין לזה שייכות ודבר בפ"ה הוא, ואפש"ל דה"ה איפכא באופן שטעה הגוי בסך החוב שבאמת יהיה שייך למשלח כיון שבא מחמת מעותיו וטעה בשווי המקח ואף שלא קיבל עתה כלום מ"מ דעתו שאף היתרון הוא לפרעון החוב שחשב שחייב לשלמו. וכן נראה מדברי הד"מ בתשובה שהובא במרדכי ובהג"מ, באחד שסייע לחבירו והטעהו, והביאה הרמ"א בסו"ס ז, שפסק שחולקין, וכתב שאף לר"י (שהלכה כמותו כמוש"כ ב"י) כאן יורה שחולקין כיון שמהתשובה מוכח שאיירי ששניהם היו שם וסייעו, ולכא"ו למה צריך לזה הרי שם איירי במקח דמודה ר"י דחולקים כמוש"כ הטור, וע"כ הבין דשם לר"י צ"ל דהכל לשליח כיון דאיירי בטעות בחשבות כמשמעות התשובה וכמו שהעתיק ה"ב שהטעהו 'ולקח יותר' ולכן הכל לשליח אילולי הסברא ששניהם סייעו (שהיא עצמה צ"ב עי' ש"ך). ומכ"ז מובן שפיר קושיית הקצות והנתיבות דכל הטעם שטעות במקח לא אמרין דהכל לשליח הוא דווקא מפני שטעה 'בשווי המקח' וסבר שמה שנתן שווה למעות 'יודע כמה נותן' א"כ לא שייך לומר בכה"ג מתנה כלל, שהרי אילו היה שייך לומר מתנה היה דעת ר"י דהכל לשליח ולא"כ כיון שבאה הנאה ע"י בעה"ב חולקין כיון שהיתרון הוא דבר בפ"ה כמוש"כ הב"י וכמו"ש

העכו"ם מעות שלו יותר אבל כשסייעו לאחד שהיה חייב לגוי ליתן פחות הכל לבעל המעות כמבואר בסעיף א' כ' הש"ך דשליח שהכריח המכס כיון דהפסד המכס הוא ברור מחוייב ליתן לו מה שהחנהו:

(יז) **שנא אחר זמן יזכרם העכו"ם**. ז"ל המור כיון דהימנ' שמעון לראובן

מעיקרא ונעשה ערב בשבילו בלא משכון גם עתה לא עכבם על הספק וגם א"י לומר אני רוצה לקדש השם דבשלו יקדש ולא בשל אחרים ול"ד להטעה את העכו"ם דאם ירצה יכול להחזיר לעכו"ם שא"ה דעדיין לא זכה בהן המשלח לעולם אבל הכא המעות הן של ראובן (סמ"ע):

(יח) **כאילו מחל העכו"ם חצי החוב**. היינו משום דהמעות הן של המשלח לכן מה שנשאיר ברשותא דמרא קיימא משא"כ לעיל בשליח שהטעה לעכו"ם דמקבל מעות מאחרים ע"כ זכה בו (סמ"ע) וה"ה בראובן ששלח עם משכונות שלו להלוות עליהם בריבית

ונודע לו שהמציא בפחות מסך זה שאמר השליח א"צ ראובן ליתן רק מה שנותן השליח לעכו"ם (ש"ך):

דקנין סימן כ"ב וד"ע אף להרא"ש).

ח ראובן שלח את שמעון שיקח לו בגד בהקפה וכשהגיע זמן הפרעון נתן לו המעות לפרע ונמצא שהמוכר שכחם צריך להחזירם לראובן ואינו יכול לומר אני רוצה לעכבם שמא אחר זמן יזכרם הגוי וגם אינו יכול לומר אני רוצה לקדש השם ולהחזירם לגוי (דומה לזה בטור ובדברי המחבר בסי' ע"ב סל"ח).

ט והוא הדין אם ראובן חייב מעות לגוי ונתנם לחברו לפרעו ושכחם הגוי יחזיר לראובן: ה"ה וכן מי שנתן ציד חבירו חמשים זהובים לפקר עם צעלי חובות שלו ופקר צד"ה המותר למשלח (בית יוסף בשם הגהות מרדכי דכתבות) וכן אם נתן לו מאתים לשלם לגוי והשליח הטעה לגוי ונתן לו רק מאה והגוי סבור שנתן לו מאתים להכל למשלח דהוה לה כאלו מחל הגוי חצי החוב דהוי של משלח (הגהות מרדכי פרק אלמנה נזונת).